

Terezínská 14 iniciativa

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

prosinec 1998

Odhalení pamětní desky v Parku terezínských dětí

Park terezínských dětí při Muzeu ghetta se ve slunečném dopoledni 12. listopadu 1998 zaplnil početnými účastníky pietního aktu, mezi nimiž bylo na 130 těch, kdo přežili holocaust. V 11 hodin zahájil ředitel Památníku Terezín **Dr. Jan Munk** akt odhalení pamětní desky Ottly Kafkové-Davidové, nejmladší sestry Franze Kafky, Friedl Dicker-Brandeisové, výtvarnice a pedagogky, Luisy Fischerové, tajemnice Čs. červeného kříže, a všech, kdo v terezínském ghettu pečovali o děti a byli zavražděni nacisty. Uvítal zástupce Kanceláře prezidenta republiky Dr. Helenu Dluhošovou, ministerstva kultury ČR Dr. Eduarda Šimka, velvyslance Rakouské republiky v ČR Dr. Petera Niesnera, radu velvyslanectví Rakouské republiky a představitelku Rakouského kulturního institutu v Praze Christine Dollingerovou, 1. radu velvyslanectví Spolkové republiky Německo Wenera Wnendta, prezidenta Českého červeného kříže Dr. Zdenko Vlka a další hosty.

Člen předsednictva Terezínské iniciativy **Jiří Kotouč** pak pronesl úvodní projev, jehož plné znění otiskujeme samostatně.

Poté vystoupili představitelé spolupřadajících institucí se svými projevy, z nichž vyjímáme:

Rakouský velvyslanec **Dr. Peter Niesner** mj. řekl, že spolupráce s Terezínskou iniciativou a Památníkem Terezín je velmi důležitým aspektem zdejší činnosti velvyslanectví. Zvláště důležité je, že dnes zde vzpomínáme jednotlivých lidí. Všichni máme v paměti ta hrozná čísla, která jdou až do pěti šesti milionů. Jsou to jen čísla, která si neumíme ani představit. Když ale myslíme na osudy jednotlivých zavražděných lidí, stává se naše představa konkrétnější. Paní Brandeisová byla rakouská intelektuálka, která v roce 1934 emigrovala před nacisty do tehdejšího Československa. Ale i tady ji nacistická invaze dostihla. Jí vděčíme za to, že v terezínském ghettu

vznikly dětské kresby, které se zachovaly a dnes k nám tak naléhavě promlouvají. Je důležité, že se vzájemně setkáváme a o těchto dějinných událostech hovoříme. Rakousko vysílá od roku 1990 do památ-

První rada velvyslanectví Spolkové republiky Německo **Werner Wnendt** připomněl 60. výročí Křišťálové noci, v níž nacisté zahájili vyvražďování židů. Spolkový prezident Roman Herzog řekl k tomuto výročí, že důležité je vzpomínat. Opouštíme století hrůz, století holocaustu a genocidy celých národů. Opouštíme toto století, ale nesmíme na nic z něho zapomenout. Nelze

Jiří Kotouč při úvodním projevu (text projevu na str. 10)

níků v bývalých koncentračních táborech mladé lidi, kteří zde vykonávají civilní službu namísto vojenské. Také ve zdejších Magdeburských kasárnách působí mladí Rakušané. Nejdůležitější je pomáhat mládeži poznávat minulost. Rakouský velvyslanec přislíbil, že i v budoucnu bude tato pomoc a spolupráce pokračovat.

však vzpomínat na minulost bez připomenutí jednotlivých konkrétních obětí, zejména těch, které zápasily i ve strašných podmínkách o zachování lidskosti. K lidem, kteří našli odvahu k tomuto zápasu, patří i tři ženy, k uctění jejichž památky

(Pokračování na str. 10)

**Kancelář Terezínské iniciativy se přestěhovala
na novou adresu:
HAŠTALSKÁ 20, PRAHA 1, Telefon + Fax: 231 67 45
Kancelář je ve 2. patře a návštěvní dny jsou:
Út., Str., Čtv.: 9.00 – 13.00 hod.**

Co teď a co potom?

Uplynul rok od posledního sněmu Terezínské iniciativy. Do dnešní doby jsme se scházeli každoročně na podzim. Po zvážení všech okolností, a také abychom neměli starosti s rozpočtem a finančním úřadem, rozhodli jsme se, že posuneme další sněmy na jaro. Neztratili jsme však kontakt s našimi členy a setkali se s nimi při zájezdu do Terezína, uspořádaném 12. listopadu 1998.

Činnost od loňského sněmu nebyla sice nejbohatší, ale nezbytná a pracná. Bylo to předně zřízení a uvedení do života tří fondů, které si vyžádalo mnoho sil funkcionářů. Česko-německý fond již v tomto roce působí naplno a pro každý další rok se podařilo prosadit pevná pravidla a pevnou částku. Podrobnosti o tom jsou v jiném článku tohoto čísla. Švýcarský fond se také rozběhl a záloha ve výši 400 USD byla již vyplacena, Fond založený Claims Conference je v plné činnosti a očekáváme, že oběti obdrží do konce roku stanovenou pomoc. Nezapomnělo se ani na kulturu, o čemž svědčí tři velmi úspěšné akce. Bylo ale také mnoho jiných aktivit, které sice nemají takovou publicitu, ale jejich iniciátoři si zaslouží uznání. Jde o zdravotní fond, o vydavatelství Nadace Terezínské iniciativy, o výchovné a školské akce, o práce a přednášky v zahraničí i v ČR atp. Nesmíme zapomenout ani na administrativní práce s tím vším spojené, na rozesílání pozvánek, na tento zpravodaj, přijímání drobných darů, styk s peněžními ústavami, finančním úřadem a jině.

Vyšly najevo různé naše nedostatky z minulosti. Nové úsilí si vyžádala také skutečnost, že konečně po pěti a půl letech byla ukončena spolupráce s p. Dr. Lenaisem ve Vídni a my jsme se stali plnoprávními majiteli veškerého dědictví po manželech Tomanových. Tím skončilo naše živení z drobných darů a nové finanční prostředky, které jsme získali, nám umožňují rozvinout práci velkoryseji. To ovšem neznamená, že můžeme s nabytým finančním jměním zacházet rozohavově. Naopak, bude nutno velmi pečlivě hospodařit, odpovědně spravovat tento majetek ve smyslu závěti. Musíme změnit některé formy naší práce jako např. vedení účetnictví, přesně evidovat každou vydanou korunu, řádně sestavovat rozpočet na další rok a sledovat jeho čerpání, zajistit spolehlivou administrativu, vést spolehlivou kartotéku členů atd. To všechno nebude možné dělat amatérsky

doma nebo po večerech. Budeme muset, také s ohledem na věk našich funkcionářů, přijmout placené pracovníky, a to alespoň tajemníka a ekonoma. Kancelář, kterou dnes máme k dispozici, neumožňuje v klidu pracovat, a tak hledáme novou. Je pravděpodobné, že se nám ji nepodaří najít v budově židovské radnice, ale chceme, aby to bylo v její blízkosti. (*Novou kancelář již máme - pozn. redakce.*)

Naše budoucí činnost se soustředí na tři důležité úseky. Jednak to bude péče o naše členy v sociálním a zdravotním směru, kulturní pořady i prohloubení styku s našimi členy zahraničními. Druhý úsek tvoří práce vně naší organizace. Jde nám o to naplnit poslání, pro které v podstatné míře naše sdružení vzniklo, tj. abychom seznámovali veřejnost s minulostí, která měla pro nás tak katastrofální důsledky, aby se již nic takového nemohlo opakovat. Jde nám o zvýšení počtu školních zájezdů do Terezína, na což jsme obdrželi ze zahraničí finanční prostředky, které stále jen nedostatečně využíváme. Důležitá je vydavatelská a ediční činnost, ve které bychom rádi vydali vzpomínky našich členů, ale též jiné publikace, které by účinně zveřejnily poznatky o ghettu Terezín, o některých příznačných událostech v době holocaustu. Měli bychom se také postarat o semináře (nebo alespoň lektorskou účast v nich) hlavně pro učitele, aby mohli pravdivě seznamovat mládež s touto tematikou, s tragickými událostmi čtyřicátých let. Rádi bychom také pomohli těm, kteří obětavě jezdí u nás doma nebo v zahraničí přednášet o našich osudech. V tom všem máme zatím velký dluh. Tady máme nezastupitelnou úlohu jako přímí účastníci. Co nám však schází, jsou organizátoři těchto akcí. Zde bych chtěl apelovat na vás, naše členy, abyste se přihlásili, kdo by chtěl v naznačeném směru pracovat. Třetí úsek je vlastně servis pro oba předešlé. Je to kancelář, která bude muset vyřizovat všechny formality, vést evidenci členů, starat se o věci ekonomické a zvládat všechnu administrativu. Tyto práce budou muset, jak již bylo řečeno, převzít placené síly.

Nejbližší úkol výkonného výboru a předsednictva Terezínské iniciativy je právě uvést do chodu všechny tyto činnosti. V některých případech bude nutno posílit ty úseky, které již pracují, v jiných, kde se naše záměry ještě neplní, je teprve třeba najít lidi, kteří by se věci ujali. Do konce prosince musíme sestavit rozpočet

na rok 1999. Začátkem příštího roku pak konkrétní program činnosti a v březnu vše předložit sněmu. Práce je tedy dost.

My se však těšíme na setkání s vámi na sněmu. I na to, že nebudete jenom pasivními účastníky, že rádi pomůžete a přispějete svou troškou do mlýna.

Oldřich Stránský,
předseda Terezínské iniciativy

Konečně...a díky, přátelé!

Držel jsem ten kus papíru v ruce, poukázku na první splátku z Česko-německého fondu budoucnosti. Znamená to, že dávné úsilí Terezínské iniciativy o zabezpečení důstojného stáří hrstky přeživších holocaust bylo korunováno úspěchem? Napadlo mne úsloví z mé málo milované středoškolské latiny: „Gutta cavat lapidem non vi sed saepe cadendo.“ Ano, kapka, padá-li stále, ne silou, vyhloubí kámen.

Nyní, když se po létech neúnavného úsilí podařilo získat alespoň pro poslední žijící české oběti nacismu určitého zadoštíčinění, sluší se vzpomenout těch, kteří po celou tu dobu nás v německé společnosti v tomto zápase podporovali, poděkovat jim za jejich dlouhodobé zápolení.

Chtěl bych vzpomenout alespoň některých iniciativ, o kterých se domnívám, že byly milníky a ovlivnily další jednání i zviditelnily Terezínskou iniciativu a další vězeňské organizace s jejich požadavky.

Myslím, že více méně na samém počátku vážnějšího náporu stojí Beienrodský konvent, každoroční konference evangelických pastorů ze Slezska. Jejich podzimní zasedání roku 1996 bylo zcela věnováno otázce smíření Čechů a Němců, vyjádřilo se ostře proti ohrožování tohoto procesu ze strany německé, zejména funkcionáři sudetoněmeckých landsmanschaftů, a důrazně požadovalo odškodnění obětí nacismu. Upevnila se spolupráce s Terezínskou iniciativou a nedlouho poté byl založen Spolek přátel a podporovatelů Terezínské iniciativy v Dolním Sasku, pak také v Braniborsku a v Sasku, organizace, které se zasazovaly o finanční odškodnění obětí nacismu. V souvislosti s výstavou o zločinech wehrmachtu byl např. v Drážďanech na toto téma konán samostatný seminář.

Za mnoha akcemi na naši podporu stáli dobrovolní pracovníci Aktion Sühnezeichen-Friedensdienste i rakouského Ge-

(Pokračování na str. 3)

(Pokračování ze str. 2)

Jednota bez uniformity – výzva pluralismu

denkdiensu, významný podíl měli takoví lidé jako prof. E.L.Ehrlich, K.Vogel, manželé Geyerovi, němečtí přátelé ze světa kultury, např. spolků Iniciativy Hanse Krásy, mnoho našich členů žijících v Německu (např. manželé Rohanovi).

Připomenu alespoň ještě dr. Petera Bchera, tajemníka spolku Adalberta Stiftera, organizace, jež se dalekosáhle vymánila z rámce landsmanšaftů a jež už v roce 1996 se stala jedním z našich obhájců. Jim všem a mnoha dalším patří náš dík, že pomohli dosáhnout změny v německé společnosti, která umožnila to, čeho jsme dosáhli.

H. Schimmerling

Takové bylo rámcové téma zasedání Mezinárodní křesťansko-židovské rady z německého Erlebachu. 26. 8. 1998, pouze na jeden den, přijeli účastníci k nám do Karlových Varů. Cílem výjezdu bylo zjistit regionální zkušenosti náboženských a politických vztahů, především v tzv. postkomunistických státech střední Evropy. O postavení zdejších židů, zejména těch, kteří prožili holocaust, referoval Hanuš Schimmerling.

V následující diskusi převládaly náměty vatikánského dokumentu *Pamatuje se - zamyšlení nad šoa* a problematika křížů v oblasti osvětivského tábora smrti. První zmíněné téma bylo o to zajímavější, že diskusi byl přítomen předseda vatikánské komise,

jež prohlášení předložila, kardinál Edvar Cassidy. I když rozprava k tomuto dokumentu se konala již předchozího večera, přednesli někteří - především židovští - účastníci několik kritických poznámek. Týkaly se zejména faktu, že text obsahuje příliš mnoho katolické sebeobranu, a poměrně málo příznání staletého antijudaismu církve. Mluvílo se rovněž o úsilí klerikálních nacionalistů v Polsku, kteří z místa hromadného vyvražďování evropských židů hodlají učinit výlučně polskou záležitostí. Zájem bezmála stočlenné skupiny byl převážně zaměřen na získání informací o materiální a duchovní situaci těch, kdo přežili holocaust, i na problematiku další generace.

Hanuš Schimmerling

První část nové expozice Muzea ghetta v Terezíně

První úvahy o příští definitivní úpravě expozice Muzea ghetta vznikaly bezprostředně poté, když byla na podzim roku 1991 otevřena expozice dosavadní, označovaná v době svého vzniku za prozatímní. Již tehdy se počítalo s tím, že by v relativně krátké době měla vzniknout expozice definitivní, jež by využila poznatků a zkušeností z prvních návštěvnických ohlasů a využila i dokumentárních materiálů a exponátů, jež v relativně krátkém čase, který byl pro tvorbu první expozice vymezen, nebyly k dispozici. Velmi příznivý ohlas, s nímž se prozatímní expozice setkala, kladná stanoviska většiny návštěvníků z řad odborníků, ale i skutečnost, že nebyly k dispozici potřebné finanční prostředky - to vše vedlo k odsouvání termínu pro uskutečnění původního záměru. Přitom se provizornost expozice poměrně záhy počala projevat v technických problémech, především v adjustaci řady exponátů. To si před několika lety vyžádalo repasi téměř poloviny z výstavních panelů, novou výrobu stél s hlavními texty i úvodní koláže s kresbami Helgy Hoškové. Teprve po provedení těchto náročných úprav a oprav mohla být hlavní energie věnována opět přípravě vytvoření nové expozice.

Před třemi lety byl vytvořen autorský kolektiv příští expozice, který nejprve přistoupil ke zpracování synopse celé expozice. Ta vznikla ve vnitřní soutěži tohoto kolektivu a vítězná verze byla vybrána na základě rozhodnutí nezávislé odborné komise. Synopse byla podkladem pro soutěž vypsanou na ztvárnění nejlepšího výtvarně prostorového řešení budoucí expozice. Jejím vítězem se stal pražský Ambra Ateliér.

Dalšími kroky bylo zpracování celkového libreta nové expozice a vypracování návrhu na realizaci první části nové expozice, umístěné v přízemí Muzea ghetta. Dvojčinným cílem nové expozice se má stát hluboký citový prožitek návštěvníka na jedné straně a zároveň poznání historických faktů na straně druhé. Spojení emotivní a poznávací složky působení na návštěvníka má sloužit celková koncepce expozice, jež by měla ve své úvodní části oslovit návštěvníka

právě zdůrazněním osudu dětí z terezínského ghetta a zároveň vyvolat jeho hlubší zájem o celou problematiku.

Celé levé křídlo přízemí budovy muzea je proto věnováno zavražděným a umučeným terezínským dětem a současně přináší úvodní základní informace o Terezínu. Na bočních stěnách prvního sálu jsou vedle do prostoru představené velké fotografie židovské rodiny odcházející do transportu umístěny charakteristické kresby transportů, koláž z transportními listinami do Terezína se zvýrazněním jmen dětí a na obrazovce umístěné v místnosti se objevují tváře nejmenších obětí tzv. konečného řešení židovské otázky. Na panelech se nacházejí informace o historii Terezína s důrazem na období druhé světové války, dále základní údaje o dětech a mládeži v ghettu a historii dětského domova, který byl právě v budově muzea umístěn. Tento sál uvádí návštěvníka do celé expozice a předznamenává emotivní účinek sálu následujícího, který je koncipován jako místo hlubokého zamyšlení a svého druhu pamětní síň terezínských dětí. Panel u vstupu do sálu poskytuje informaci o nejmladších obětech terezínského ghetta a jejich počtech a na plochách nacházejících se kolem celého obvodu stěn jsou napsána jména dětí do patnácti let, zahynulých v Terezíně, či po deportaci do míst hromadného vyhlazování na Východě. Na jednom ze tří představených panelů nacházíme jako motto básničku Františka Basse o zahrádce a chlapečkovi, který už nebude, až poupě rozkvetne, ve čtyřech jazykových mutacích (tak jako všechny ostatní texty), jakož i jeho zvětšený portrét. Další panel je věnován literární tvorbě nejmenších vězňů a jejich časopisů. Třetí panel obsahuje výběr z dětských kreseb z ghetta. Jeho hlavní text uvozuje i další dětské kresby, jež jsou v tematických celcích umístěny na panelech v navazující chodbě muzea. Dominantou celého prostoru je skleněný objekt se stylizovanou Davidovou hvězdou.

Nová expozice byla zpřístupněna veřejnosti v polovině listopadu 1998.

- PT -

Koncem roku 1997 došlo v historii dědictví, odkázaného dr. Kurtem Tomanem Terezínské iniciativě, k rozhodujícímu okamžiku. Terezínská iniciativa dostala od příslušného rakouského úřadu daňový výměr, uhradila vyměřenou dědickou daň ve výši 189 734 šilinků a všechna konta zděděná v Rakousku, Švýcarsku a Německu byla jí zcela uvolněna.

Moudrý Dr. Toman a budoucnost Terezínské iniciativy

Tomuto mezníku předcházela dlouhá historie. Sněmy Terezínské iniciativy byly v minulých letech pravidelně informovány nejen o stavu věci dědického řízení, ale také o tom, jak hodlá předsednictvo dále postupovat. V čem se v závěrečné etapě projevil hlavní problém?

Celková hodnota dědictví dr. Tomana představovala přibližně 12 až 13 milionů korun. Protože část dědictví byla v šilincích, část v markách, část ve švýcarských francích a součástí dědictví byl vídeňský byt, který bylo třeba nejprve prodat, lze uvést tuto částku jen jako přibližnou.

Když bylo dědické řízení soudně ukončeno, zbývalo jen uhradit dědickou daň, která činila přibližně 4,500 000 korun. Věděli jsme, že rakouský zákon umožňuje rakouským nadacím poskytnout mimořádně velkou daňovou slevu. Protože závěť dr. Tomana ukládala Terezínské iniciativě zřídit fond, který měl fungovat jako nadace, mohla ušetřit na dědické dani zhruba 4,000 000 korun, kdyby také jí byla poskytnuta tato daňová sleva. Předsednictvo Terezínské iniciativy považovalo za správné o tyto čtyři miliony usilovat.

Rakouské finanční úřady nejprve navrhovaly možnost, aby Terezínská iniciativa zřídila svou nadaci ve Vídni s tím, že by jí řídila správní rada složená z členů předsednictva Terezínské iniciativy (včetně H.Kinské, žijící ve Vídni). Jednání ztroskotala, když mezi příslušnými rakouskými úřady zvítězil názor, že by výnosy této nadace musely být užívány jen v Rakousku.

Nastoupili jsme tedy jinou cestu za pomoci českého ministerstva financí, kterému jsme předložili příslušnou dokumentaci o poslání Terezínské iniciativy a o tom, jak dědictví hodláme využít podle závěti dr. Tomana. Ministr financí Kočárník nám vyhověl a obrátil se na rakouského ministra financí, který po delší době odpověděl pozitivně. Kládl si však reciproční podmínku, že totiž české ministerstvo financí bude postupovat stejně, jestliže by rakouská nada-

ce obdobného charakteru získala v budoucnu dědictví v České republice. Ministr financí Pilip, nástupce Kočárníkův, podepsal pak takové prohlášení, které bylo našim ministerstvem zahraničních věcí předáno oficiálně do Vídně. Na základě této česko-rakouské dohody vydal rakouský ministr financí rozhodnutí, které ušetřilo Terezínské iniciativě čtyři miliony a bu-

doucí úroky z těchto čtyř milionů. Touto mezinárodní dohodou - myslím, že svým způsobem ojedinělou - byla projevena úcta k poslání Terezínské iniciativy i důvěra k ní.

Referuji o tom místo Jana Jechy, který podle směrnic předsednictva vedl všechna jednání až k dořešení daňových záležitostí a uvolnění všech kont Terezínské iniciativy.

Bohužel na počátku loňského roku těžce onemocněl, prodělal několik operací, více než půl roku byl hospitalizován, jeho rekonvalescence jde jen pomalu kupředu a zřejmě nebude moci sněmu Terezínské iniciativy sám podat zprávu.

Dr. Kurt Toman byl moudrý člověk. Nejen že odkázal své nahospodařené miliony Terezínské iniciativě, ale ve své závěti stanovil, za jakých podmínek je věnuje, jak se má s nimi hospodařit, k jakým účelům mohou být použity a k jakým nesmí být použity.

Podstata těchto podmínek je v tom, že z majetku, který zbude po úhradě nákladů vzniklých v průběhu dědického řízení, zřídí Terezínská iniciativa dobročinný, obecně prospěšný fond, nesoucí jméno jeho zakladatelů Gerdy a Kurta Tomanových. Toto základní, nadační jmění zůstane nedotčeno a Terezínská iniciativa využije pouze úroky z tohoto základního kapitálu na podporu sedmi v závěti vypočtených svých úkolů, ale nesmí je využít k financování své administrativy.

Těch sedm úkolů je převzato téměř doslova ze stanov Terezínské iniciativy. Dr. Toman vypočítává konkrétní cesty, jak dosáhnout, aby Terezín a jeho mrtví nebyli ani v budoucnu zapomenuti, ale připouští využití na úkoly sociální péče o bývalé terezínské vězňe.

Moudrý smysl podmínek závěti, dovolující Terezínské iniciativě využívat pouze úroků ze základního kapitálu, je zcela zřejmý. Finanční prostředky, které za svůj život našel a po sobě jako dědictví zanechal, mají sloužit svému poslání i v příštích

dobách, po odchodu nás, přímých obětí holocaustu. Považoval bych za nemoudré, kdybychom to zmařili.

Právě v této souvislosti je třeba hodnotit skutečný přínos Fondu Gerdy a Kurta Tomanových pro financování činnosti Terezínské iniciativy. Podle dosavadních počtů nepřekročí roční výnosy 600 tisíc korun. (V roce 1998 byly podstatně nižší.) Znamená to, že vždy budou tvořit jen menší část rozpočtu Terezínské iniciativy a všechny dosavadní zdroje financování, včetně těch, jimiž přispívají členové Terezínské iniciativy a jejich podporovatelé, musí být neustále aktivizovány. A především pouze z těchto zdrojů můžeme čerpat prostředky na financování administrativy Terezínské iniciativy a její rozšiřování, nikoli z výnosů Fondu Gerdy a Kurta Tomanových.

Někteří dokonce prosazují, aby se Terezínská iniciativa nespokojila pouze s úroky, ale sáhla na základní nadační kapitál, pomalu (nebo rychle) jej odčerpávala těm, kteří přijdou po nás, a aby se nebála porušit i tuto základní podmínku závěti dr. Tomana. Před tím varuji. Nejen z úcty k dr. Tomanovi.

Daňové zvýhodnění, které nám ušetřilo čtyři miliony korun, nám bylo mezistátní rakousko-českou dohodou poskytnuto za předpokladu, že Terezínská iniciativa založí Fond Gerdy a Kurta Tomanových jako nadaci podle podmínek jeho závěti. Jejich nedodržení by věrohodnost Terezínské iniciativy velmi poškodilo.

Miroslav Kárný

Konference k 60. výročí „Křišťálové noci“

K šedesátému výročí „Křišťálové noci“ uspořádalo Centrum pro výzkum antisemitismu berlínské Technické univerzity vědeckou konferenci ve dnech 30. a 31. října 1998. Konference se zaměřila především na zkoumání toho, jak na tento Říšský pogrom reagovala cizina, ale také, jak se pogrom uskutečňoval na Německem okupovaném rakouském a českém území. K prvnímu tématu byly předneseny referáty o vlivu listopadového pogromu na protizidovskou politiku Itálie a na britskou politiku vůči Německu, o jeho ohlasu ve francouzském, švýcarském a polském tisku a v tisku vycházejícím v jazyce jidiš. K pogromu v Rakousku referovala prof. Erika Weinzierlová a k pogromu v „Říšské župě Sudety“ Miroslav Kárný.

Fond budoucnosti bude pracovat 10 let

Dne 14. října 1998 přijala správní rada Fondu budoucnosti jednomyslně projekt humanitární pomoci obětem nacismu, které byly vystaveny nejtvrdějším nacistickým perzekucím v koncentračních táborech a věznicích nebo se ukrývaly za nelidských podmínek. Projekt, který připravila koordinační komise zastupující Český svaz bojovníků za svobodu a Federaci židovských obcí v ČR, obsahuje tyto zásady:

a) Celková částka vyplacená z Fondu budoucnosti včetně roku 1998 je stanovena na 90 mil. DM.

b) Fond bude mít životnost 10 let včetně roku 1998.

c) Ještě v roce 1998 bude vyplacen doplatek osobám, které dosud obdržely pouze 65% stanovené částky.

d) Ve zbývajících 9 letech budou postupně uvolňovány další částky podle počtu žijících obětí.

e) Nárok na humanitární pomoc z Fondu budoucnosti budou mít všichni, kteří ji obdrželi v roce 1998 a byli zařazeni do skupiny A s výjimkou těch, kteří byli vězněni méně než tři měsíce a nemají osvědčení podle zákona 255/46 Sb. Peníze, které tito lidé dostali v roce 1998, je nutno považovat za jednorázovou výpomoc. Od roku 1999 obdrží humanitární výpomoc i ty osoby, které odevzdaly dotazníky a byly zařazeny do skupiny B. Konečné rozhodnutí o tom, do které skupiny bude žadatel zařazen, určí koordinační komise podle podmínek uvedených v projektu.

f) Výše příspěvků bude odpovídat výši přidělených prostředků a počtu ještě žijících obětí v příslušném roce. Určité snížení se projeví u kategorie A, neboť přepočten na jeden den věznění je podstatně vyšší než u osob, které byly vězněny delší dobu. V souvislosti s tím je třeba upozornit, že na tuto finanční pomoc není právní nárok a nemůže být tedy soudně vymahatelná, že je nepřenosná a zaniká úmrtím případně odmítnutím oprávněným příjemcem.

g) Výplata dávek bude prováděna prostřednictvím VZP a České pošty poštovními poukázkami H, určenými do vlastních rukou.

h) Poslední přihlášky (dotazníky) no-

vých žadatelů byly přijímány do 31. 12. 1998. Na základě těchto dodatečných přihlášek už nebude poskytnuta pomoc za rok 1998. Po 1. lednu 1999 nejsou přijímány žádné další přihlášky a počet příjemců je definitivně uzavřen.

i) Koordinační komise nově stanovila, že dávky pro oběti, které zemřely po datu uvedeném v protokolu, kterým koordinační komise předává Všeobecné zdravotní pojišťovně příkaz k proplacení, se mohou stát součástí dědického řízení. To se týká i doplatku ve výši 35% v případě, že příjemce zemřel v období mezi oběma platbami. Nárok na toto dědictví je nutno uplatnit do 3 měsíců. Poskytnutá částka bude uložena v depozitu notáře, který dědictví projedná-

vá. Informace podávají telefonicky pracovnice koordinační komise.

V závěru této informace chci upozornit, že jednomyslné schválení pomoci v tomto rozsahu všemi členy Správní rady, včetně její německé části, je nutno považovat za velký úspěch. 90 milionů DM tvoří větší část Fondu budoucnosti, do kterého obě vlády vložily postupně 165 milionů DM. Toto poslední schválení projektu nám dává jistotu do budoucnosti na zbývajících 9 let, tedy až do roku 2007. Se sekretariátem Fondu budoucnosti byla uzavřena dohoda, že každý první měsíc v roce převede příslušnou částku danou projektem na účelový fond VZP, takže již v dalším měsíci lze očekávat vyplacení peněz příslušným osobám.

Oldřich Stránský,
koordinační komise, 11. 11. 1998

Ustavení ediční rady

„Co není psáno, bude zapomenuto. Zrychlenou měrou ubývá těch, kteří přežili nacistický holocaust, největší genocidu v dějinách lidstva. A není daleko doba, kdy už nebude očitých svědků. Mnozí z přeživších vězňů nacistických koncentračních táborů a žalářů mají schopnost uchovat své autentické zážitky pro budoucnost nejen jako svou připomínku, ale především jako varování. Někteří je už mají zachyceny v písemné formě, jiní jsou schopni je ještě sepsat.“

(z preambule k ustavení ediční rady TI)

V listopadu byla ustavena ediční rada Tereziánské iniciativy, kterou zatím tvoří tři členové (Michal Stránský - předseda, Anna Lorencová a Alena Munková). Ediční rada bude vyhledávat a posuzovat jednotlivé tituly po obsahové a literární stránce a doporučovat je k vydání.

Za ediční radu Tereziánské iniciativy Michal Stránský

Co vědí o Terezíně a holocaustu?

Nadace Tereziánská iniciativa zadala a financovala sociologický výzkum znalostí středoškolské mládeže o Terezíně a holocaustu. Realizoval jej Institut poradenství a sociální analýzy ANALÝZA, výzkumný kolektiv, složený z docenta dr. Ferdinanda Koudelky, inž. Miroslavy Bakešové, dr. Jaroslava Čihovského a dr. Jitky Skopalové. Výsledky výzkumu jsou velmi významné jak popisem současného stavu znalostí a neznalostí, tak širokého spektra názorů na židy, židovství, antisemitismus, rasismus a podobná témata. Nadace Tereziánská iniciativa výsledky výzkumu vydává v nákladu 300 výtisků, které budou zaslány ministerstvu školství, nejruznějším pedagogickým fakultám, zájemcům z řad učitelů i novinářů. Pokud členové Tereziánské iniciativy mají zájem o tuto publikaci, mohou se obrátit na sekretariát Nadace Tereziánská iniciativa (Dlouhá 37, 110 00 Praha 1).

Ergoterapeutické služby zatím pro padesátku

Od února letošního roku poskytl ergoterapeutický tým své služby přibližně padesáti klientům sociálního oddělení. Odborná pomoc spočívá především ve zhodnocení stávajícího domácího prostředí starších lidí z hlediska každodenní bezpečnosti při běžných aktivitách (hygiena, oblékání, chůze atd.). Cílem je zajistit nezávislost starších a huře pohyblivých lidí v každodenním životě.

Od července letošního roku kontaktuje Irena Mikovcová ze sociálního oddělení některé členy Tereziánské iniciativy a nabízí jim pomoc. Zájemcům lze poskytnout různé pomůcky za výhodných finančních podmínek. Jejich instalaci provádí Pavel Veselý. Ergoterapeuté mohou zprostředkovat kontakt s lékařkou z rehabilitační fakulty Univerzity Karlovy.

V případě vašeho zájmu kontaktujte sociální oddělení (tel.: 02/231 09 51). Terapeuté nezajišťují svou pomoc pouze v Praze, ale jezdí pravidelně i do dalších měst.

Sociální oddělení ŽO

ZDRAVOTNÍ FOND

Zdravotní fond funguje, což jste mnozí zjistili a ostatní si přečetli v minulém čísle našeho časopisu.

Vzhledem k tomu, že TI získala další finanční prostředky z Claims Conference, řídicí výbor zdravotního fondu (ZF) částečně zvýšil limity na zdravotní potřeby (brýle, naslouchadla, zubní protetiku apod.) na 4. čtvrtletí 1998. Nejpřesnější informace získáte v sociálním oddělení ŽO v Praze u Dana Nemessányiho, tel.č. 02/2310951.

Znovu nabízíme všem pražským členům využití služeb zdravotního střediska na třídě Jugoslávských partyzánů 15, v Praze 6. Ordínuje zde praktická lékařka MUDr. Yvonne Kolanová. Ordinační hodiny:

Pondělí a úterý: 8 - 13 hod.

Středa: Penzion Ch. Jordana

Čtvrtek: 12.30 - 17.30 hod.

Pátek: 8 - 12 hod.

Můžete se předem telefonicky objednat na tel. č. 33325003, případně si dohodnout návštěvu doma. MUDr. Kolanová Vám zajistí případná další vyšetření u odborných lékařů.

☆ ☆ ☆

Dne 14.9.1998 se sešla sociálně-zdravotní komise TI. Mezi její důležité úkoly patří dostatečně informovat naše členy o činnosti komise a samozřejmě pomoci těm, kteří to nejvíce potřebují. Bohužel předseda komise, Hanuš Orlický, je sám v současné době nemocen. Byl proto rozšířen počet místopředsedů: **Brno** (A. Militká), **České Budějovice** (L. Herrmannová), **Plzeň** (H. Herzová), **Praha** (V. Baumová, E. Kosinová, L. Miková, J. Vaníček), **Ostrava** (V. Andryšková).

Za pomoci V. Schimmerlingové se sešlo několik dobrovolných pracovníků TI z Prahy, kteří nabídli pomoc při vyhledání a ná-

vštěvách nemocných a sociálně slabších členů TI. Jde o R. Götzovou, B. Havránkovou, H. Huškovou, F. Martonovou, A. Radvanského a E. Seykorovou. Neostýchejte se jich zeptat, požádat o radu a pomoc, nebo si postěžovat, abychom znali Vaše problémy a mohli přispět k jejich řešení. Adresy všech jmenovaných a čísla telefonů naleznete v sekretariátu TI (tel.:24811121).

Věra Baumová

Zdravotní pomůcky si můžete vypůjčit

Při sociálním oddělení ŽO vznikla půjčovna zdravotních pomůcek. Myšlenkou tohoto projektu, který navrhla sl. Yael Kalcheim z Izraele, je pomoci lidem po úrazech (ictu, zlomenině krčku stehenní kosti), kteří se vracejí zpět do svých domovů. Tito pacienti potřebují ke svému pobytu doma řadu pomůcek, které lze sice obdržet od VZP či jiné zdravotní pojišťovny, ale vyřízení trvá často dlouhou dobu. Ve většině případů je nutná i návštěva u revizního lékaře. K překlenutí doby mezi podáním žádosti a jejím vyřízením je zde právě připravovaná půjčovna.

Nyní navštěvujeme mimopražské ŽO a seznamujeme je s naším projektem. Díky velmi dobré spolupráci se nám již podařilo založit tyto půjčovny v ŽO v Brně a ŽO v Ostravě. Tyto půjčovny jsou v současné době vybavovány základními zdravotními pomůckami (sedačky na vanu, nástavce na WC, podavače...).

Tento projekt bylo možné uskutečnit s pomocí grantu od Claims Conference, z něhož můžeme ve spolupráci s TI čerpat.

Pavel Veselý,

sociální odd. ŽO v Praze

svým nastudováním Brundibára, který letos vystoupil v Terezíně při návštěvě litoměřických škol a v listopadu letošního roku tam měl Brundibára znovu zahrát na semináři učitelů dějepisu. Před několika dny byl však termín konání semináře přesunut až na duben 1999.

V základní umělecké škole v Praze 4 jsme objevili zajímavý dramatický kroužek *Bílá síť*. Pro letošní rok připravil hru na motivy povídky Isaaca Bashevisa Singera *Menášuv sen* a při jejím nastudování se také hlouběji zabýval židovskou tematikou. Už v začátcích příprav jsme s jeho členy besedovali a vyprávěli jim o dětských věznicích Terezína. Děti pak strávily celý víkend v Terezíně, kde také hru nacvičovaly a blíže se seznámily s osudy terezínských dětí. Své úspěšné představení předvedly několikrát v Praze i v Terezíně a ocenili je i vítězové soutěže *Člověk není číslo*. Na konci školního roku se soubor *Bílá síť* ještě jednou do Terezína vrátil, aby tam znovu předvedl své představení, a svou celoroční práci završil shromážděním v Parku terezínských dětí. Ten po letech opět ožil dětmi a také papírovými motýly, které děti namalovaly a vepsaly do nich svá přání a touhu dětí celého světa po míru a štěstí. Soubor má před sebou ještě zájezd do Izraele, kde rovněž předvede své představení *Menášuv sen*.

Zvláštní kapitolou jsou besedy našich členů se zahraničními skupinami mládeže, zejména z Rakouska a Německa, které se u nás seznamují s průběhem holocaustu. Účastnili jsme se letos pěti takových besed. Zvláštní zmínky zaslouží celotýdenní pobyt v Terezíně skupiny mládeže ze saského Freibergu, která se již dva roky zabývá historií židů a jejich perzekucí, a to nejen v jejich městě, ale i v českém příhraničí. Udržuje kontakty se skupinou žen, deportovaných do Freibergu z Terezína a Osvětimi, aby tam za nedůstojných podmínek konaly těžkou a vysilující práci pro válečný průmysl. Freiberská mládež je v kontaktu i se židovskou obcí v Teplicích. Výsledky své badatelské činnosti předvedli mladí Němci ve freiberském městském muzeu na rozsáhlé výstavě, spojené i s výstavou obrazů Helgy Hoškové.

Spojení a trvalé kontakty se zahraniční, zejména německou mládeží, zajišťuje v Terezínské iniciativě její místopředseda ing. Hanuš Schimmerling (dále H. S.), který se většiny akcí také osobně zúčastňuje, zejména také jako očitý svědek holocaustu. V uplynulém období to byly zejména tyto akce:

(Pokračování na str. 7)

Výchovně-vzdělávací práce v roce 1998

V 13. čísle našeho časopisu jsme se zmínili o činnosti naší výchovně-vzdělávací komise. Blíží se konec roku a nadešel čas pro podrobnější zprávu.

Zorganizovali jsme šest jednodenních exkurzí žáků různých českých škol do Památníku Terezín, zaměřených hlavně na Muzeum ghetta. Na vícedenních pobytech v terezínském středisku setkávání mládeže bylo 11 skupin českých dětí či mládeže. Ceníme si zvláště práce těch českých učitelů, jejichž spolupráce s námi je dlouhodobější a soustavná. Například učitelé dějepisu jedné barrandovské základní školy

jezdí se svými 8. a 9. třídami do Terezína každý rok a zúčastňují se i jiných našich akcí. Uznání zasluhují učitelky, které vedou žáky při zpracovávání výtvarných a literárních příspěvků do soutěže Erika Poláka, letos pod heslem *Člověk není číslo*. Přítomnost našich členů - svědků holocaustu - je při těchto akcích vždy hodnocena jako velký přínos.

Když jsme byli vyzváni asociací *Jeu-nesses musicales* ke spolupráci při akci Brundibár, hledali jsme formy a také objekty, které by se k této práci připojily. Již dříve zde působil Dismanův soubor se

Na konci školního roku se konal zájezd vybraných žáků gymnázia Ludwiga Mayna v Uetersenu, který vedl náš dlouholetý spolupracovník a sponzor prof. Burkhard Klietz. Cesta se konala pod heslem *Po stopách Ruth Eliášové* a vedla přes Terezín na Moravu, kde se Ruth za protektorátu několik měsíců s rodinou ukrývala. Její kniha *Naděje mi pomohla přežít* vyšla i u nás a je známa zejména dramatickým příběhem porodu Ruth v Osvětimi a smrti novorozené holčičky. V Terezíně a v Praze se besedy s gymnazisty účastnil i H.S. Skupina pak odjela do Osvětimi.

V červenci přijela do Terezína skupina studentů Technické univerzity v Berlíně,

fakulty architektury a historie stavebnictví pod vedením prof. dr. A. Debold-Kritterové z Institutu plánování měst a regionů, úseku pro zachování památek. Studenti se celý týden věnovali studiu budov města se zvláštním přihlédnutím k historii ghetta. Jako dobový svědek jim po celý jeden den pomáhal i H.S. Výsledky práce obdrží Památník Terezín a městský úřad.

Začátkem října přijeli do Terezína studenti gymnázia Ulrichaneum z Aurichu pod vedením profesora Timpeho. Je to nejvzdálenější německá škola, se kterou je Terezínská iniciativa ve stálém kontaktu. Program byl připraven s mimořádnou péčí a týkal se židovské i české historie, literatury,

architektury atd. V Terezíně je opět provázal H.S. a vzhledem k následujícímu zájezdu studentů do Lidic připomněl i historické souvislosti lidické tragedie s terezínským táborem.

15. 10. se v Terezíně konala beseda učitelů a dalších zájemců z Frankfurtu za účasti dobových svědků Trude Simonsohnové a H.S.

27. 10. přijela do Terezína výprava učitelů a zájemců z organizace *Humanistische Union* ze Severního Porýní-Vestfálska.

29. 10. se H.S. setkal v Terezíně s účastníky semináře rakouské organizace *Gedenksdienst*.

Eva Štichová

Z nových knih

Hledání příbuzných se jmenuje kniha hebrejsky psaných veršů Very Meisels, narozené v roce 1936 a deportované ve svých osmi letech do Terezína. Od roku 1949 žije v Izraeli. Knihu vydalo nakladatelství Gevanim v Tel Avivu v roce 1997. Její verše přeložila do angličtiny Riva Rubin a Vera Meisels hledá možnost, aby její verše byly přeloženy i do češtiny.

☆ ☆ ☆

„Texty z jednoho židovského života“ jsou obsahem útlé knížky, kterou k vydání připravili Herbert Exenberger a Eckart Früh z veršů, próz, komentářů a glos Waltera Lindenbauma, rakouského vězně Terezína, patřícího k předním tvůrcům terezínského kultury, zejména svým kabaretem. Z Terezína byl deportován do Osvětimi, odtud do Buchenwaldu a posléze do Ohrdrufu, kde zahynul 20. února 1945. Knížku *Von Sehnsucht wird man hier nicht fett*, která je průřezem Lindebaumovy tvorby, vydalo vídeňské nakladatelství Mandelbaum.

☆ ☆ ☆

Americké vydání deníku Evy Roubíčkové

Deník Evy Roubíčkové, rozené Mändlové, jehož první záznam je z 10. prosince 1941 a jehož poslední, z 5. května 1945, zní: „Schluss! Konec!“, patří k nejvýznamnějším pramenům historie terezínského ghetta. Současně obraz terezínského života, podaný v něm mladou dívkou v celé jeho rozpornosti, umožňuje právě současným mladým lidem přiblížit onen, svým

způsobem jedinečný fenomen, jakým byl Terezín 1941-1945. Bohužel, česky u nás tento deník ještě vydán nebyl. Newyorské nakladatelství Henry Holt jej letos vydalo pod titulem „We're alive and life goes on. A Theresienstadt diary“. (Jsme naživu a život jde dál.) Autorka deníku vybavila knihu předmluvou, doslovem i vysvětlivkami, překlad pořídila Zaia Alexander. Americké vydání je výzvou, abychom se postarali co nejdříve o české vydání.

M.K.

☆ ☆ ☆

Z dějin moravských Židů, kniha Silvestra Nováčka, vydaná nakladatelstvím Orego, má podtitul *O dějinách Židů v Ivančicích na Moravě a o jejich sblížení s Čechy*. Jde o přepracovanou a rozšířenou studii, kterou autor uveřejnil v roce 1984 pod názvem *Nacistické „konečné řešení“ židovské otázky v Ivančicích*. Zařazen je také soupis židovského obyvatelstva v Ivančicích v roce 1937 s údaji o jednotlivých osu-

dech i podrobné portréty některých výrazných židovských osobností.

M.K.

☆ ☆ ☆

POSLOVÉ OBĚTÍ

V edici s pracovním názvem „KAMÍNEK“ připravuje Terezínská iniciativa vydání vzpomínkové knížky Pavla Stránského *Poslové obětí*. K napsání tohoto útlého svazku s podtitulem *Z Terezína do Terezína se „zastávkou“ v Osvětimi-Březince a Schwarzhede* přiměly autora dva inspirační momenty.

Prvním byla přednáška Elieho Wiesla *SVODY FANATISMU* (14. 5. 1996, viz *Židé v novodobých dějinách*, s. 201 a následující), ve které přednášející poukázal

(Pokračování na str. 8)

Brundibár v Německu

Od generálního sekretariátu Jeunesses Musicales z německého Weikersheimu jsme dostali zprávu o průběhu projektu Brundibár. Jde o iniciativu německé mezinárodní hudební organizace mládeže, která na památku terezínských dětí dala podnět k nastudování známé dětské opery Hanse Krásky na školách spolkové republiky. Odezva byla zcela nečekaná, Brundibára nastudovaly stovky škol, organizací a institucí, které přitom využívaly i materiály Jeunesses Musicales o holocaustu a osudech židovských dětí, doplněné příloženými návrhy jejich pedagogického využití.

V současné době se připravuje i česká varianta těchto pracovních materiálů pod vedením prof. F. Boldta z nadace Evropské Comenius, Cheb. Grafické úpravy publikace se ujal syn Adolfa Hoffmeistra. Materiál vyjde na počátku roku 1999.

Mezinárodní organizace Jeunesses Musicales v Bruselu hodlá v tomto projektu pokračovat a touto formou podnítit rozpravu o holocaustu mezi dětmi a mládeží. V Německu je o nastudování Brundibára i nadále značný zájem, přestože Jeunesses Musicales nebude tuto akci již centrálně sledovat.

Hanuš Schimmerling

(Pokračování ze str. 7)

m.j. na povinnosti posluš s použitím volně citace z díla Franze Kafky.

Druhým bylo seznámení s profesorem sociologie na Univerzitě v Kostnici, Dr. Erhardem Royem Wiehmem, M. A., vydavatelem (mimo jiné) edice „Jüdische Überlebensschicksale“, který ho svým heslem „co není napsáno, bude zapomenuto“ podnítil k napsání první německé verze. Vyšla koncem roku 1997 v Kostnici (viz Terezínská iniciativa č. 13, s. 10).

V připravovaném českém vydání byla v porovnání s německou verzí zredukována obrazová část na polovinu a byly přidány dvě přílohy: t.č. úplný seznam kamarádů, kteří zahynuli během pochodu smrti ze Schwarzheide do Terezína, a na ukázkou šest básní z neuveřejněné sbírky VIDĚNÍ DUHY, kterou autor „napsal“ v duchu v koncentračních táborech, uchoval v paměti a po válce „hodil na papír“.

ediční rada TI

Terezínské studie a dokumenty 1998

České vydání Terezínských studií a dokumentů 1998, o jejichž obsahu jsme uveřejnili informaci v minulém čísle, jsou již v prodeji. Vzhledem k jejich rozšířenému rozsahu a zvýšeným výrobním nákladům byla prodejní cena stanovena na 190,- Kč. V sekretariátu Nadace Terezínská iniciativa (Praha 1, Dlouhá 37) je lze zakoupit za sníženou cenu 140,- Kč.

Německé vydání Theresienstädter Studien und Dokumente 1998 vyšly v prosinci. Většina jejich obsahu je shodná s českým vydáním. Nově zařazena je obsáhlá stať o útěku Jana Oserse a Jana Bachricha z ghettá Zamošče, kam byli z Terezína deportováni, dále zamyšlení Ruth Bondyové o přežití a vlivu prožitků v době šoa na další život vězně a vzpomínky Miloše Picka na nejrůznější formy vězeňského odboje. Dokumentární svědectví vězně osvětimského sonderkomanda Salmena Gradowského o vyvraždění terezínských zářijových transportů po jejich pūlletém věznění v birkenauském rodinném táboře 8. března 1944 bude v německé verzi uveřejněno až v příštím svazku. Prodejní cena Theresienstädter Studien und Dokumente je stejná jako českého vydání.

Tak bolely hvězdy

To je název knihy veršů Otto Weisse, kterou vydala Terezínská iniciativa společně s autorovou dcerou Helgou Hoškovou v nakladatelství Sefer. Přetiskujeme část Helžina textu z úvodu ke sbírce.

Na židovském hřbitově v Pardubicích na náhrobku mých prarodičů je vytesáno: *in memoriam Otto Weiss 4.7.1898 - zahynul 1944*. Kde a kdy přesně byl můj otec zavražděn, se nám nikdy nepodařilo zjistit. Patrně šel v Osvětimi z rampy rovnou do plynu.

Psal verše, někdy jen druhým pro radost, častěji pro vlastní potěchu a úlevu. Za protektorátu v nich pranyřoval stávající poměry. Bylo riskantní mít je v transportním zavazadle. Všechny znal zpaměti. Teprve v Terezíně je zapsal, hodně jich přibýlo, nakonec z nich upravil sbírku. Vazbu a obálku svěřil výtvarníkovi (bohužel už nevím, kdo to byl). Překládal také básně z němčiny - překladů se však zachovalo jen několik. V Terezíně napsal také satirickou povídku *I viděl Bůh, že je to špatné*, kterou jsem ilustrovala. Přinesl mi vždycky stránku napsanou na stroji, prodiskutovali jsme spolu text a já do vymezeného místa rovnou na tu stránku nakreslila ilustraci. Toto společné dílo jsme pak věnovali mamince k 38. narozeninám.

Psal román, který už nestihl dokončit, a před deportací do Osvětimi ho sám zničil. Sbírkou veršů *I viděl Bůh...* spolu s mým deníkem a kresbami jsme předali strýci Josefu Polákovi (spoluautoru knihy *Město za mřížemi*), který je zazdil v Magdeburských kasárnách. Tím je zachránil.

Helga Hošková

K životopisu Fredy Hirsche

„Fredy Hirsch - biografie“ je téma bakalářské práce, kterou zpracovala Lucie Ondřichová, studentka žurnalistiky na Fakultě sociálních věd Karlovy univerzity. Ve své studii využila vedle již publikovaných prací také nově zaznamenané vzpomínky bývalých Hirschových spoluvězňů. Mezi nimi jsou některé, které kladou otázky spojené s Hirschovou smrtí. Někteří vězňové terezínského rodinného tábora totiž zpochybňují, že šlo o Hirschovu sebevraždu, ale domnívají se, že příčinou smrti bylo předávkování léky, které mu byly předány z rodinného tábora do karantenního tábora, když sám

požádal o posilující prostředek. Podle této verze předávkování bylo úmyslné, podnícené obavou, aby Fredy Hirsch nevyvolal povstání vězňů ze zářijových transportů, kteří byli určeni ke smrti v plynové komoře, zatímco vězňům z prosincových transportů toto nebezpečí bezprostředně nehrozilo. Nepovažují tuto verzi za věrohodnou, tím méně za prokázanou. Velmi by pomohlo, kdyby ještě žijící vězňové rodinného tábora, kteří by mohli svými vzpomínkami přispět k vyjasnění Hirschovy smrti, tak učinili.

M. Kárný

Maluj, co vidíš

Zeichne, was Du siehst je titul výborně udělané knížky, která se nyní dostává do německých škol. Je to kniha o holocaustu určená dětem. Jejím základem je soubor 62 kreseb Helgy Hoškové z let 1941 - 1945 s doprovodnými texty v české, německé a anglické verzi. Kresby jsou řazeny chronologicky a zobrazují každodenní život, zážitky a události, sny, přání a touhy dvanácti až čtrnáctiletého dítěte. Jsou proto dětem srozumitelné a blízké a umožňují jim představit si život v ghettu a koncentračních táborech. Bezpochyby však zaujme i starší studenty a dospělé.

Knížka vznikla z podnětu skupiny učitelů a za podpory Dolnosaského sdružení pro podporu města Terezína. Ve velmi krásné úpravě a s technickou dokonalostí ji vydalo nakladatelství Wallstein v Göttingenu. Současně vyšla i příručka pro učitele, kterou připravili odborníci z oboru pedagogiky a psychologie.

Prezentace knihy probíhá postupně v různých německých městech a předchází jí vždy výstava autorčiných kreseb a besedy na školách.

Knihy se prodávají za 28 marek a je možno ji objednat na adrese: Bernd Wiegand

Mauerhof 14
37124 Rosdorf
tel. 0551/782737

(V českém textu je bohužel řada chyb, na něž autorka vydavatele upozornila, a věříme, že v příštích vydáních budou opraveny.)

red.

Dovětek

Pokračování nedokončeného příběhu o Jiřím Kummermannovi je odezvou na

vzpomínku *Ohlédnutí* z minulého čísla Tereziánské iniciativy.

Po několika dopisech, zaslaných z USA do Norska a pochopitelně především do Prahy, se ujal partitury z koncertů i příslušných dat a informací pan J. Karas z USA (Bloomfield) a rozšíří tak nové vydání své knihy *Music in Terezín 1941 - 1945* o nové poznatky o existenci mladičského komponisty. Současně pan Joza Karas připravuje koncert této zachované skladby a doufá, že kvarteto bude mít americkou premiéru v létě 1999.

A.M.

Hledám jakékoli informace o mém otci architektu Leo Mayerovi, nar. 21.1.1900 v Hodoníně. Otec měl kancelář v Praze 1, Soukenická č. 14 a v posledním roce před transportem v Praze také bydlel na adrese Praha 5, ulice Filipa de Monte č. 15 a v Praze 5, Maislova č. 17. Pracoval tehdy na Židovské náboženské obci. Do Terezína byl deportován transportem Do 11. září 1943, z Terezína do Osvětimi transportem El 29. 9. 1944 pod číslem 1410.

Před dvěma lety jsem na výstavě tvorby tereziánských vězňů ve Stockholmu objevil jím namalovaný obraz, snad kostýmní skicu k divadelnímu představení.

Za sebemenší zprávu budu velice vděčný.

Leo Kramář,

Travvågen 10,

SE 245 38 Staffanstorp, Švédsko

Tel./fax 46 46 25 70 77

☆ ☆ ☆

Paní Catherine Müllerová, o níž píšeme na jiném místě, nás požádala o uveřejnění následující zprávy, v níž hledá informaci o nevlastním otci své přítelkyně Evy.

Narodil se 24. prosince 1924 nebo 1925 v Levicích na Slovensku jako **Karel Klein**. Jeho matka Hermína a sestra Rosa zahynuly v Osvětimi. V roce 1940 se skrýval pod jménem **Josef Halabuk**. V lednu 1945 byl deportován do Terezína, kde pracoval jako švec.

Po osvobození v květnu 1945 žil se svou rodinou v Bratislavě, Trenčianská 28. V roce 1948 si změnil jméno na Karel Malík. V roce 1960 se rozvedl, později se znovu oženil, žil však stále v Bratislavě, v Moravské ulici 98. Po dalším rozvodu a dalším sňatku se v roce 1968

se svou třetí manželkou vystěhoval do Ameriky, kde stopa po něm mizí. Poslední známku života má jeho nevlastní dcera z let 1969-70 z New Yorku.

(Tehdejší adresa: 138-25 68 Dr. New York Flushing 11367.)

V New Yorku měl přítele, jmenoval se Lynn C. Charles a jeho adresa byla 102-30 66 Th. Road Forest Hills 896 75 New York. Tento přítel pracoval u firmy Ned. Proteins inc. 565 Fifteenth Avenue 10017. Jeho tehdejší telefonní číslo bylo 6611930. Měl ještě dalšího přítele Alexandra Tomka z Filadelfie, přesnější adresu však nezná.

Jeho nevlastní dcera Eva bude vděčná za jakoukoli informaci, kterou prosím adresujte do redakce Tereziánské iniciativy, Praha 1, Haštalská 20, k rukám M. Stránského.

Prosíme o jakoukoli informaci o dvou dětech, které byly zařazeny do transpor-

tu Ew, který odjel v únoru 1945 z Terezína do Švýcarska.

Johanna Brodová, nar. 26. 9. 1939. Do Terezína přijela pražským transportem Ca s číslem 438 se skupinou dětí ze sirotčince nebo domova pro malé děti v Sázkavské ulici. Ve švýcarském transportu měla číslo 1038.

Pavel Hoffmann, nar. 20. 3. 1939. Do Terezína přijel pražským transportem De 5. července 1943, ve švýcarském transportu měl číslo 1037. Podle Tereziánské pamětní knihy byla v transportu De také Dr. Alžběta Hoffmannová, nar. 20. 10. 1908, která zemřela v Terezíně 27. 7. 1943.

O pomoc se obrácíme na všechny čtenáře, zejména však na účastníky „švýcarského“ transportu Ew, zda si na tyto děti, které byly v transportu pravděpodobně samy, nevzpomínají nebo o nich něco nevědí.

Bez vás to jde hůř

Sestavit nové číslo našeho časopisu dá někdy hodně práce. Děláme to však s chutí, a tak se snad dílo daří.

Rozhodně by bylo lepší, kdyby se v Tereziánské iniciativě objevovaly *nové články* od *nových autorů*.

Bez vás to jde hůř.

Zkuste se zamyslet a napsat, co je u vás nového, co by mohlo ostatní čtenáře zajímat. Napište o problémech, které vás trápí. Napište a rozdělte se s ostatními čtenáři o hezké zážitky třeba z četby zajímavé knihy, z divadelního nebo filmového představení.

Napište. Konec konců, Tereziánská iniciativa je skutečně váš časopis.

Redakce

Kdo znal rabínku Reginu Jonasovou v Berlíně nebo v Terezíně?

V rámci přípravy publikace hledám svědky,
kteří se s ní setkali nebo o ní slyšeli hovořit její současníky.

**Elisa Klapheck, Jüdische Gemeinde zu Berlin,
Fasanenstr. 79/80, 10623 Berlin.**

Tel.: 00-49-30-88028260, Fax: 0-49-30-88028266

(Pokračování ze str. 1)

jsme se sešli. Werner Wnendt poděkoval organizátorům tohoto shromáždění a ujistil je trvalou podporou ze strany Německa.

Prezident Českého červeného kříže **Dr. Zdenko Vlk** zdůraznil, že tři vzácné ženy, na které vzpomínáme, měly zcela rozdílné osudy. Internace v terezínském ghettu je spojila v péči o děti, zejména o sirotky. Luisa Fischerová se v roce 1931 stala tajemnicí předsedkyně ČSČK Alice Masarykové, která o její práci řekla, že je svědomitá, upřímná a přesná. Je pro ni mnohem víc než zaměstnáním, je životním posláním. Po obsazení republiky nacisty odmítla Luisa emigrovat a stala se pěstounkou židov-

Dr. Jan Munk, ředitel Památníku Terezín

ských dětí. Nacisté ji odvěkli do Terezína, kde se stala vedoucí sociální péče v chlapeckém domově L 417. Pečovala o zdraví vězněných dětí do 15 let a hledala náhradní rodiče pro děti již zcela opuštěné a osiřelé. Stávala se často jedinou nositelkou mateřské lásky. V roce 1944 ji nacisté

v Osvětimi zavraždili. Naše setkání je mentem do budoucnosti, že pokorná služba bezbranným dětem patří a bude patřit k základním hodnotám lidstva.

Členka předsednictva Terezínské iniciativy Anna Lorencová odhalila pamětní des-

Rakouský velvyslanec Dr. Peter Niesner

ku, jejímž autorem je profesor Vysoké školy umělecko průmyslové v Praze, akademický sochař Kurt Gebauer.

Pietní akt ukončil Dr. Munk pozváním přítomných na výstavu obrazů a grafik Friedl Dicker-Brandeisové v Muzeu ghetta.

Odpolední program byl pro účastníky tohoto setkání v Terezíně příležitostí, aby si – většinou poprvé – prohlédli nové prostory, které Muzeum ghetta získalo v někdejších Magdeburšských kasárnách. Je to podstatně obohacení. Půdní divadlo, ačkoliv jistě nemůže zcela rekonstruovat improvizované prostředí původních představení v ghettu, stejně tak jako replika terezínské vězeňské ubikace, působivě a výstižně promlouvají k citlivému návštěvníku.

Víc než pozoruhodné jsou dvě výstavy v 1. poschodí – hudby a výtvarných prací z ghetta (v r. 1999 budou zveřejněny obdobné výstavy české a německé literatury a divadla). Terezínská hudba a její protagonisté jsou právem již po léta v povědomí naší i zahraniční veřejnosti, avšak expozice výtvarných prací je bez nadsázky překvapením. Prokazuje se zde, že také malíři jako Fritz Taussig, Otto Ungar, Petr Kien a jiní vytvořili tematicky ucelené a umělecky hluboce přesvědčivé soubory prací, schopné velice naléhavé výpovědi o ghettu Terezín. Tato výstava je poučnou lekcí o tom, že střídmá, neokázalá, ale domyšlená instalace výtvarných prací může vést ke skutečným objevům.

První rada velvyslanectví SRN Werner Wnendt

Odhalení pamětní desky třem ženám i poznatky z nových prostor a expozic Muzea ghetta byly podnětnou událostí v životě a práci Terezínské iniciativy.

(jer)

Projev Jiřího Kotouče k odhalení pamětní desky

Rád bych dnešní naše setkání uvedl vzpomínkou, která se vztahuje k místu tohoto pěkného parku. Před 55 lety tady byl školní dvůr. Bylo nám 15 let a hrávali jsme zde fotbal. Byl tu i starý strom, zplanělá hruška s malými krabátými plody. V ghettu to však bylo pořád ještě velice žádoucí ovoce. Vedoucí našeho domova Valtr Eisinger se obával, že by v noci mohl někdo všechno očesat jen pro sebe. Proto postavil ke stromu hlídku, ve které jsme se po hodinách střídali. Můj kamarád Zdeněk Ernest ještě ve svých 61 letech vzpomínal, jak stál na té hlídce a zápasil se strašnou chutí jednu hrušku si utrhnout. Ale neudělal to! Představte si, tady, v Terezíně, měste šlojzu a zápasu o přežití, přemohla Eisingerova morální autorita chuť jednoho hladového kluka na hrušku! Dovolávám se té vzpomínky jako svědectví o některých lidech, kteří v koncentračním táboře spoluutvářeli charakter svých svěřenců, ať už těch nejmenších, nebo nás mladých, kteří jsme stáli na prahu dospělosti.

Terezínským ghettem prošlo na 10.500 dětí do 15 let. Byly z českých zemí, Německa, Rakouska, z bialystockého ghetta, Holandska, Dánska a v posledních týdnech války také ze Slovenska, Maďarska, Polska a Rumunska. Nejméně 225 dětí se v ghettu narodilo. Dnes už víme, že naději na přežití měly jen ty děti, které v Terezíně zůstaly i po velké vlně transportů do Birkenau v říjnu

1944. Těchto šťastnějších chlapců a dívek bylo však jen 819. Byli pak osvobozeni spolu s dětmi, zavlčenými do ghetta až na samém sklonku války z tzv. smíšených manželství anebo v evakuačních transportech z jiných koncentračních táborů. Ale všechny ostatní děti byly v čase od ledna 1942 do konce října 1944 z Terezína odvečeny do vyhlazovacích táborů. Bylo jich 7.559 a z těch jen 242 přežilo. Zavražděno bylo tedy 7.317 terezínských dětí, mezi nimi na 200 kojenců s jejich matkami.

Společenství terezínských vězňů dávalo svým dětem to poslední, co mělo. Chlapci a dívky do 15 let byli umístěni do budov, kde bylo víc hygienických zařízení, víc vody, světla, tepla. O kojence pečovaly nejen matky, ale i tým lékařů, na 60 školených sester a do stávali 5x denně najíst. Pro malé děti byla vybudována zvláštní kuchyně a pekárna, aby měly hodnotnější stravu. Nemocniční lůžka, léky a rentgen sloužily přednostně dětem. Bylo organizováno ilegální vyučování, mezi děti chodili věznění spisovatelé, novináři, divadelníci, výtvarníci a skladatelé.

Tzv. vězeňská samospráva, Ältestenrat a Jugendfürsorge, se snažily pro děti vyhledat nejlepší lékaře, zdravotní a sociální sest-

(Pokračování na str. 11)

ry a zejména také pedagogy a vychovatele, blízké jejich představám o směru výchovy mládeže. Nakonec však rozhodovalo, kdo byl v ghettu při osudovém pohybu přicházejících a odcházejících transportů dostupný. V tom střetu představ se skutečnými možnostmi byla proto sestava těch, kdo pečovali o děti, velice rozmanitá. Byli v ní vynikající osobnosti i lidé jen průměrní, profesionální učitelé i amatéři, zkušení vychovatelé i mladíci, sami sotva odrostlí školním lavicím. Přece však byli všichni vzájemně spjati tím společným zadáním. Někteří z nich snili o budoucím proměněném a sociálně spravedlivém světě, jiní o vybudování nezávislého židovského státu, jiní zase o návratu do svých původních domovů, které by byly znovu tak přívětivé jako kdysi. Byly to sny natolik velké, že i děti si z nich mohly pro sebe vzít kousek naděje, již potřebovaly k životu stejně jako ty ostatní výhody, které jim vězňové poskytovali. A žádný z těchto snů nelze měřit z nadhledu našich dnešních poznatků. Jsou všechny měřitelné jen z hloubi nadějí a víry těchto snivců, mezi nimiž bylo nemálo vzácných a statečných lidí. Takových, jako byla Otlka Kafková-Davidová, sociální sestra a poslze opatrovnice bialystockých dětí, s nimiž sdílela ten snad nejtragičtější příběh židovského osudu čtyřicátých let. Jako byla Friedl Dicker-Brandeisová, která završila své tvůrčí dílo rozmyslnou i něžnou výukou terezínských dětí, jejichž výtvarnými dílky tlumočí světu dodnes svoje naléhavé poselství. Takových, jako byla Luisa Fischerová, jejíž oddaná práce, čím byla tišší, tím hlouběji se vtiskla do naší paměti. Někteří z vás mi o Luisě vyprávěli a každá vaše vzpomínka je strůpkem z mozaiky zobrazující tu osobnost. Napsali i přátelé ze zahraničí, Iška Čapková z Austrálie, Pavel Zentner ze San Franciska. Pavel byl v L 417 na domově IX, bylo mu tehdy čtrnáct let. Ve svém dopise mj. píše: „Uplynulá desetiletí mi trochu už zastřela Luisinu podobu, ale nikdy nezapomenu, jak byla ke mně laskavá. Starala se o mne několik měsíců, když jsem měl nález na plicích. Nedokáží vysvětlit, jak hrdinská byla tato její práce. Ale ještě stále jako bych vnímal Luisin měkký hlas a všechnu

tu péči, již mne zahrnovala... Nejspíš je to ponaučení, že v životě jsou rozhodující právě takoví obyčejní-neobyčejní lidé jako ona, vlastně naše matka Tereza...“

Myslím proto, že jsme dobře zvolili ta tři zástupná jména na pamětní desku, kterou dnes odhalujeme. Všichni víme, že naše společenství zpravidla nestaví pomníky ani pamětní desky, protože by jich bylo bezpočet. A z těch mála našich pomníků, které jsou ve světě přece jen postaveny, jsou navíc některé vlastně anonymní. Čteme na nich namísto osobních jmen názvy obcí, měst a zemí.

Ale naše pamětní deska nejen připomíná tři osobnosti, blízké našemu srdci, ona je i velmi nadosobní. Zaznamenává těmi třemi jmény, že pospolitost terezínských vězňů, ač devastována a na pokraji zničení, nepřestala hledět do budoucnosti, pro niž chtěla chránit své děti.

Ottlina volba

Japonská dramatická autorka a režisérka Šimako Murai uvedla před čtrnácti lety (6. srpna) jako připomenutí atomového bombardování Hirošimy svou hru Hirošimská žena. Tento počín se stal už tradicí, neboť Murai ve spolupráci s Výborem pro inscenaci Hirošimské ženy, který tehdy vznikl, přispívá každoročně k akcím Hirošimského dne novou divadelní hrou. Námětem jí, jež sama pochází z Hirošimy, byly osudy žen a dětí, které přežily bombardování v Hirošimě a Nagasaki. Později začala pojímat téma hromadného zločinu páchaného na nevinných obětech v širších souvislostech a pokusila se ukázat paralely hirošimské tragédie. Současně s tím přešla od monologu pro jednu herečku či dialogu dvou postav k členitějšímu dramatickému útvaru. Tak například v roce 1997 uvedla v Tokiu a Hirošimě hru *Evičiny housle*

o osudu židovského děvčátka zavlčeného z Prahy do Terezína, které nakonec zahynulo v plynové komoře.

V únoru 1998 inscenovala Šimako Murai toto představení v Máchově divadle v Litoměřicích, v českém překladu a upravené do dramatu pro jednu herečku. Pobyt v bezprostřední blízkosti Terezína využila mimo jiné k tomu, aby získala v tamním muzeu další materiály o osudech těch, kdo terezínským ghettem prošli. Zaujal ji osud nejmladší Kafkovy sestry Ottly. Tak vznikla další ze série her k Hirošimskému dni pod názvem *Vlak*. Dialog tří Kafkových sester, proložený citáty z Kafkova díla, které Japonci dobře znají, vrcholí, když Otlka přijímá svůj osud odloučení se od dětí a manžela a odchodu do Terezína. Tam se ujímá péče o zavlčené děti a společně s nimi nastupuje do osudového vlaku, který je odváží na smrt. Motiv vlaku spojuje paralelní příběh japonských děvčátek, která v roce 1945 spolu s dalšími školáky odjíž-

dějí, nuceně odloučená od rodičů, do evakuace. Je to sice vlak, který na rozdíl od Ottlina vlaku z Terezína míří ne ke smrti, ale k životu, přesto však na konci takto zachráněné děti nenacházejí ve zničené Hirošimě ani své rodiče, ani bývalý domov. Hra byla uvedena v Tokiu ve dnech 5. - 7. srpna.

Kafkovo dílo bylo Japoncům vždy blízké, což nepochybně přispělo k velmi citlivému vnímání tohoto dramatu, jemuž kritika dala alternativní název „Ottlina volba“. Text vyšel současně v 8. čísle měsíčníku *Teatoro*, v jehož 10. čísle divadelní kritik K. Nišidó zařadil *Vlak* mezi tři nejlepší představení z přibližně dvaceti, jež v poslední době zhlédl. Vysvětlil, že si při sledování nového dramatu vždy klade otázku, zda je právě této hry *zapotřebí*, a že *Vlak* nesporně do této kategorie patří, protože je poselstvím dalším generacím.

Zdeňka Vasiljevová

LITERATURA S HVĚZDOU A ... Karel STRASS

Alexej Mikulášek, Viera Glosíková, Antonín B. Schulz a kolektiv, *Literatura s hvězdou Davidovou, Slovníková příručka k dějinám česko-židovských a česko-židovsko-německých literárních vztahů 19. a 20. století, Praha, Votobia 1998, 459 str.*

Nakladatelství Votobia vydalo knihu se zajímavým titulem: *Literatura s hvězdou Davidovou*. Samozřejmě, že nás židovská tematika zajímá tak jako tak, zde navíc proto, že se široce dotýká terezínské problematiky. Jde o literární slovník, který přináší 137 autorů, 137 hesel o literátech. A jsou to jednak Češi (těch je 96), jednak Němci (39), a dva z tohoto hlediska nezařaditelní (Jakobson a Jiří Langer), jednak převahou sice židé, ale 21 autorů jsou čeští nežidé, v jejichž díle má židovská problematika velké místo (Vrchlický, Jirásek, Masaryk) a tři nežidovští autoři němečtí (Lepin, Meyering, Rilke). Rovným dílem je slovník věnován století 19. a století 20. Je to tedy široký záběr, a tím víc nás překvapuje, že je zde 18 autorů, pokud jsem se nedopustil nějaké chyby, kteří prošli Terezínem (Bor, Fleischman, Frýd, Fuchs Alfréd, Guth, Illový, Iltis, Kien, Klíma, Lederer - Leda, Lustig, Markus, Pavel, Pick J. R., Poláček, Polák Vlast., Weberová). Navíc několik autorů - židů i nežidů - o Terezíně tak či onak píše (Fuks, Goldflam, Sidon, Škvorecký). Konečně jsou zde dvě souhrnná hesla, Terezínská dílna české literatury a Terezínský epilog německé literatury. Slovník připravil, zaštitěn třemi jmény, kolektiv šestadvaceti autorů hesel. Už tato úvodní slova ukazují na celou přehršli problémů.

Česky cítící a myslící židé jsou pojímáni jako součást české literatury a (hlavně) v kontextu české Prahy je vnímána i německá pražská židovská literatura. (Snad s jedinou výjimkou, Karla Krause.) Proto se redakce rozhodla i pro psaní žid, s malým ž. Norbert Frýd, František Gellner, Ivan Klíma, Karel Poláček jsou Češi, a to židé.

Právě dnes je aktuálnější jiná otázka: je zařazení českých a německých autorů vedle sebe oprávněné? Z dnešního hlediska asi ano, zdůrazňuje soužití českého a německého národa a kladnou židovskou úlohu v něm. Přiznám se, že z mého pohledu to šťastné není, český a německý svět byly přece jen příliš oddělené, i když tvořily určitý celek a dějiny je střídavě sblížovaly a oddalovaly. Židovský literární svět nebyl na tom jinak, i ten se zařazoval do toho či onoho kontextu, ovšem mezi židy bylo přechodných literárních jevů (Kapper, Kisch) daleko více než mezi nežidy, a k jejich historické úloze je nutno připomenout, a to není ve slovníku u žádného příslušného hesla opominuto, že vzájemného porozumění a práce pro toto porozumění (Eisner, O. Fischer, Brod) zde bylo nečekaně mnoho. Židovská cesta vzájemného pochopení byla hitlerismem přetřhána.

Výběr autorů, anebo obecně výběr hesel, je ovšem u každé publikace slovníkového charakteru vždy napadnutelný. Ale myslím, že o to nejde. Každý z nás je schopen uvést, koho a z které kategorie vynechat, koho doplnit.

Přístup k jednotlivým heslům, při velikém počtu sestavovatelů slovníků, není po formální stránce dostatečně sjednocen, zato přístup k autorům je jakoby prodchnut skutečně jedním duchem. Je zde pochopení židovské specifčnosti i současně porozumění pro začlenění židovských autorů i židovské problematiky do českého,

respektive česko německého kontextu. Sestavovatelé slovníku jsou generačně podstatně mladší než autor této recenze; to má tu výhodu, že se navzájem neznáme. Mohu se tedy jen domnívat, že většina z nich nejsou židé, což se asi jeví jako přednost, slovník je prost citové zaujatosti (a je to zároveň svědectvím, jak židovská problematika dnes zajímá). Citové zabarvení může být jistě plus, ale větší je nebezpečí, že tenduje k jednostrannosti a např. uživatele slovníku by mohlo odradit.

Kromě toho, že se nezdařilo dostatečně sjednotit hesla po stránce formální, jsou v knize zbytečné graficko-redaktorsko-nakladatelské nedostatky. Ale to je už nudná stereotypní stížnost každé recenze podobného druhu, jako je tato. Připomenu jen jedno: naprosto nešťastně jsou číslice stránek, stránkování (v tiskařské hantýrce koloncifry) umístěny ve hřbetu.

Nedostatky, které lze v knize nalézt, jsou jenom svědectvím obrovské práce, která zde byla podniknuta. Řekněme otevřeně, takové práce se podnikají většinou v ústavech, institutech, je skutečně nutno vzdát hold odvážlivcům, kteří to dokázali takřkajíc na kolenně.

A mám-li nyní přistoupit ke konkrétnímu hodnocení jednotlivých hesel a statí, pokusím se to udělat netradičně a zvolit jediný příklad. Aspoň zčásti bude ten přístup osobní.

Zkratka -abs-, podle závěrečného seznamu pan A. B. Schulz, zpracoval heslo Jaromír John (str. 175 ad.). Nesporně v celku dobře, jenže mě v něm upoutal jeden odstavec: „Svou solidaritu s rasově pronásledovanými projevil za Protektorátu také tím, že ve Slatiňanech tajně zaměstnal - a tím mu poskytl obživu a ještě cennější pocit užitečnosti - právníka Karla Strasse, a to jako svého sekretáře. Patrně díky svému přátelskému kontaktu s V. Vančurou, vedoucí osobností v nakladatelství Družstevní práce, John dopomohl K. Strassovi k vydání jeho Afrických pohádek (pod pseudonymem Jan Alexander)“, (str. 175).

Slovník zde vyvolal jedno jméno ze zapomnění, neboť Karel Strass, spisovatel jedné knihy, není nikde připomínán, jeho knihy pohádek se nikde neuvádí. A je zde zároveň určitý rozpor, hodláte-li si ji vypůjčit, zjistíte, že čtenáři o ní vědí. Je to kniha půvabná, desítky pohádek trochu se vymykajících evropské představě; třeba Otec Cvrček se náhodně stane největším „hadačem“ říše a nakonec šťastně dožije svůj život. Taková ironická pohádka není u nás zvykem. Každá pohádka má své jméno, a často veršovaný podtitul: Kdo želí malé výhody, učí se pozdě od škody. Než se začne vyprávět vlastní pohádka, následuje nějaké, například zeměpisné, poučení. A zakončeno je moudrostí. - Nechci tuto knížku přeceňit, ale docela jistě by se ani na dnešním trhu neztratila. Ale kdo ji komu navrhne k vydání? Žije někdo ze Strassovy rodiny? Stará se někdo o jeho pozůstalost?

Knihy má ještě další zajímavosti, uvedl ji předmlouvou Jaromír John - ta ironie, v tomto jediném vydání je značná chyba Jaroslav [!!!] John - jako autor je uveden Jan Alexander, a v Univerzitní knihovně je jméno Alexander „rozšifrováno“ jako Jindřich Verich. Zřejmě pro úřady, ale i pro příliš zvědavé pracovníky nakladatel-

(Pokračování na str. 13)

(Pokračování ze str. 12)

ství vstoupil do hry ještě další člověk, který doslova fyzicky kryl Karla Strasse. Nebyť Heleny Šmahelové, stopa po skutečném autorovi by zmizela nenávratně.

Helena Šmahelová, věrná celoživotní družka Jaromíra Johna, je jediný člověk, který - co je mně známo - aspoň dílčím způsobem zachycuje osudy Karla Strasse. Dovídáme se: Karel Strass se narodil v Chrudimi, kde vyrůstal i Jaromír John. John sice o čtvrt století starší, ale nepochybně mladíka Strasse znal. Kromě toho byl Strass kamarád Heleny Šmahelové. Když musel Strass opustit advokátní kancelář (kde, jakou?), přijal jej „na černo“ John jako svého sekretáře a diktoval mu svá díla (Moudrého Engelberta, Příběhy Dona Quijota), pro Quijota mu dokonce pořizoval excerpci z originálu. Šmahelová uvádí, že Strass Johnovi velmi pomohl při pracích na posledních románech. Když už nosil Strass hvězdu a když jej musel John propustit, scházeli se ještě přátelé u něho po večerech. Když odešel, scházeli jim.

Jaromír John je určitě autor, proti kterému dnešní doba nic nemá, ale vzhledem k tolika dosud nesplaceným dluhům se na něj asi jen tak nedostane. Ještě více to platí o Heleně Šmahelové. A tak upadají pozvolna do zapomnění, a s nimi ještě více světu neznámý Karel Strass.

Karel Strass se narodil v Chrudimi 18. 4. 1907. Jsou v Chrudimi ještě nějakí židé, pamatuje někdo Karla Strasse? Vystudoval práva a po příznivé epizodě u Jaromíra Johna se ještě před deportací stal vedoucím pracovního tábora v Bílku u Chotěboře. To byla, ještě absolutně snesitelná, předzvěst koncentračních táborů. Zde jsem jej poznal. Strass byl vysoký, štíhlý, černovlasý, s věčnou lulkou v ústech. Tábor vedl - podle mého mínění - znamenitě. Jako všude i zde existovala ona pověstná židovská „záchranná“

kultura. Strass, procházející se s nezbytnou lulkou v ústech, vyprávěl své pohádky a přiznal se nám, jak přišel ke svému pseudonymu Alexander. Bylo to časté ruské jméno, i jméno ruských carů, a zároveň se tak jmenoval anglický generál, který právě v Africe, v jeho Africe, jako vůbec první dokázal v bitvě zvítězit nad německou armádou.

Zůstal v Chotěboři nějaký žid? Vědí Chotěbořští, kdo jim stavěl vodovod? Je něco známo o onom pracovním táboře Bílek u Chotěboře?

Strass odešel z Pardubic transportem Cf dne 5. prosince 1942 do Terezína. Odjížděli jsme tedy spolu. Ale ani z transportu, ani z Terezína si na něj nevzpomínám. Byl přece jen podstatně starší než já. Pak jsme odejeli rychle za sebou do Osvětimi, Strass transportem Dm 6. 9. 1943. A zajímavé, vidím jej zcela zřetelně v našem hajmu, jak vypráví své pohádky a přechází při tom „po komíně“ sem a tam. Jen tu nezbytnou lulkou si musím přimyslet.

Ale je to realita, nebo nějaká má kontaminace? Nikdo si zatím na Karla Strasse v hajmu nevzpomíná. Nebo šlo o zkoušku? Nepohodl se s Freddy Hirschem?

A tady všechny stopy končí. Kdysi jsem po Strassovi pátral, ale ani na jméno jsem si řádně nevzpomněl, hledal jsem Strassera, jeho knihu jsem řadil ve vzpomínkách do času mnohem dřívějšího, vzpomínky Heleny Šmahelové jsem prolétl v době, kdy jsem byl znovu vyhazován z místa atd. O Strassovi jsem nikdy neslyšel a nic se nedočel. Má chyba? Anebo slovník Literatura s hvězdou Davidovou někoho opět vyvolal jménem? Kdyby nic jiného, i to je zásluha, a třeba se ozve Chrudim, Chotěboř, další pamětník tábora v Bílku nebo i nějaký příbuzný Karla Strasse.

Jiří Franěk

Ještě jednou o ženě bez minulosti

V minulém čísle Terezínské iniciativy jsme vás informovali o osudu Catherine Müllerové, která byla po válce ve Švýcarsku adoptována a zoufale hledá svou skutečnou identitu a cokoli o své minulosti. V závěru jsme požádali čtenáře o jakoukoli informaci, kterou by k tomuto případu mohli podat.

Na naši výzvu odpověděli tři, resp. čtyři čtenáři, čtvrtou informaci jsme si vyžádali.

- Ze Švýcarska se ozvala paní MUDr. Helena Mílková, která nás požádala o adresu paní Müllerové, s níž se pak spojila, a sdělila nám několik zajímavých informací. Zejména jedna je velmi důležitá: paní Catherine je přesvědčena, že je o několik let starší než je uvedeno v jejích švýcarských dokladech. K tomuto mínění se přiklonila také dr. Mílková s velmi přesvědčivými argumenty.

- Zhruba ve stejné době jsme dostali zprávu z Izraele od Jakova Tsuru, který nám rovněž poslal neobyčejně zajímavé zjištění.

V dokladech našel, že do Terezína přijela 24. října 1942 pražským transportem Ca s číslem 438 Johanna Brodová, nar. 26.9.1939. Přijela se skupinou dětí ze sirotčince, nebo snad domova pro malé děti v Sázavské ulici. V Terezínské pamětní knize je její jméno uvedeno na stránce 1001 ve skupině s označením: osud neznám (v transportu Ca jsme jinou osobu jménem Brod nebo Brodová nenašli). Jakov Tsur si však ověřil, že táž Johanna Brodová byla v únoru 1945 zařazena do transportu Ew, který odjel z Terezína do Švýcarska. Její transportní číslo je 1038.

Nahlédnutím do kopie transportní listiny švýcarského transportu jsme zjistili, že Johanna Brodová měla transportní číslo 1038. S číslem 1037 bylo v transportu další dítě, Pavel Hoffmann, nar. 20.3.1939. Do Terezína přijel pražským transportem De 5. července 1943. V Terezínské pamětní knize je (na straně 1211) uvedena ve stejném transportu ještě Dr. Alžběta Hoffmannová, nar. 20.10.1908, která zemřela v Terezíně

tři týdny po svém příjezdu 27.7.1943 ve věku 35 let. Z dalších jmen ve švýcarském transportu nerozpoznáváme, zda děti byly v transportu samy, rozhodně se v něm nevyskytují jména Brod ani Hoffmann.

Tato skutečnost nabízí úvahu, že děti odjely do Švýcarska samy a tam mohly být obě nebo některé z nich adoptovány, a že tedy zmíněná Johanna Brodová by případně mohla být oním ve Švýcarsku adoptovaným dítětem. Je to však pouhá úvaha, která nám zdaleka nedává jistotu.

- Třetí zpráva přišla rovněž z Izraele a upozornila na chybu, které jsme se dopustili, když jsme transport do Švýcarska omylem zařadili do roku 1942, za což se čtenářům dodatečně omlouváme.

- Před několika dny nás upozornila paní Ruth Bondyová na okolnost, že několik židovských dětí odjelo do Švýcarska ještě také v roce 1947. Ani tuto možnost nemůžeme vyloučit.

Není toho mnoho, co se nám podařilo zjistit, ale podněcuje nás to k dalšímu pátrání a při tom vás znovu prosíme o vaši laskavou pomoc.

A.L.

Setkání bývalých vězňů z Gleiwitz

Třiapadesát let po osvobození, 5. července 1998, se v Praze sešli bývalí vězňové koncentračních táborů Gleiwitz I, II, III a IV. Většinu tvořili vězňové z tábora Gleiwitz I. Tyto čtyři tábory - arbeitslágry - byly pobočkami osvětimského tábora Birkenau, odkud tam byli vězňové převezeni koncem září 1944. Většinu účastníků setkání tvořili vězňové, deportovaní z Terezína do Osvětimi zářijovými transporty 1944.

V místnosti, kterou pro setkání zapůjčila Židovská obec Praha, se šlo už jen 22 bývalých vězňů gleiwitzských táborů, kteří se do Prahy sjeli nejen z různých krajů České republiky, ale i z Kanady, Ameriky a Německa. Z těch, kteří se v roce 1945 dočkali osvobození, mnozí zemřeli a řada pozvaných se pro svůj špatný zdravotní stav už nemohla zúčastnit.

Iniciátorem setkání byl Eda Krása, žijící dnes v USA, který setkání, s pomocí několika dalších bývalých vězňů z Gleiwitz, připravoval víc než rok. Velmi ocenil pomoc

Míly Porgese z Roudnice, který zajistil mnohé organizační záležitosti.

Setkání bylo opravdu dojemné a snad nejvíce byl dojat sám jeho organizátor Eda Krása, který v některých okamžicích téměř ani nemohl promluvit. Účastníci zahájili setkání pietní vzpomínkou na všechny, kteří se nedožili osvobození nebo zemřeli po roce 1945. Každý z nás zapálil na jejich památku jednu svíci a pražský kantor Viktor Feuerlicht přednesl modlitbu za mrtvé. Přítomni byli i někteří rodinní příslušníci.

Vlastní setkání probíhalo volnou diskusí, v níž účastníci seznamovali ostatní se svými osudy, zejména s tím, jak prožili osvobození. Někteří napsali zprávy o svých zážitcích předem a péčí Edy Krásy byly tyto materiály rozmnoženy a předány ostatním.

Tři z účastníků - Eda Krása, Jirka Brady a Pavel Tyras - se vydali ještě do Osvětimi a do Hlivice, na místa, kde jsme byli kdysi vězněni. V Osvětimi si prohlédli muzeum a v Hlivici našli jen prázdné haly závodu,

v nichž jsme tehdy v dvanáctihodinových směnách museli spravovat válkou poničené nákladní vagony.

Byla to výborná myšlenka znovu se setkat po tolika letech a všechno bylo dobře zorganizované. Škoda jen, že bylo tak málo času na to, aby si ti, co se většinou padesát let neviděli, mohli pořádně zavzpomínat a popovídat. Slíbili jsme si však, budeme-li živi a zdraví, že se za dva roky zase sejdeme, Eda Krása plánuje v té době další cestu do Evropy.

Jiří Goldschmíd

Wulkow

Stejně jako je povinností každého zbožného muslima vykonat alespoň jednou za život pouť do Mekky, tak i každý bývalý vězeň wulkowského pracovního tábora touží navštívit místo svého nedobrovolného ročního působení (březen 1944 - únor 1945) - Wulkow. Naposled tam putovali tři naši bývalí spoluvězni v září 1998. Přijeli z USA i se svými manželkami a po návštěvě Prahy a po setkání s námi, českými wulkowany, se přes Terezín a Berlín vypravili do Wulkowa. Během uplynulých let jsme se takto na „místo činu“ vraceli snad už všichni. Přitom dávno víme, že z tábora i ze staveb, které jsme tam postavili, se nenajde vůbec nic. Ani hřebík, ani cihla, ani kus betonu. „To všechno vodnés čas!“ Jenom my, poslední z přeživších, tu ještě jsme a marně, avšak vytrvale se snažíme změnit naši dočasnost za „furtnost“. (Prosím nezaměňovat ryze české „furt“ například za německé Furth im Walde.) Vraťme se však k jádru věci a dovolme si s trochou stařecké ješitnosti tvrdit, že naše židovská „gewure“ přežila nejen germánský ordnung, ale i hřebíky, cihly a beton.

Jsme dnes už všichni staří lidé a v těch více než sedmdesáti letech našeho života jsme se ve Wulkowě setkali na jeden jediný rok naprostou náhodou. Nebylo to setkání na recepci, na dovolené, ani na golfu nebo na africkém safari. Bylo to setkání v hladu, dřině a strachu o život. Bylo by normální chtít na to zapomenout. Válka skončila a každý z nás žil zase úplně jinak, svým jedinečným vlastním životem. Ale z toho jediného roku v nás něco zůstalo. To „něco“ má na svědomí, že se několikrát za rok na pár hodin setkáme. Nevznikají přitom žádné velké myšlenky, všechno už bylo mnohokrát vyřčeno, prostě jenom „šmus-time“. A to „něco“ je i příčinou toho, že kdo může chodit, přijde, kdo nemůže chodit, příleze, a kdo už ani to nemůže, ten alespoň někde v samotě vzpomíná společně s námi.

Hanuš Hron

Z bulletinu Beit Terezín

Informace o činnosti našich izraelských přátel jsme vybrali z jejich červencového bulletinu.

50. výročí vzniku samostatného Státu Izrael věnovali v Beit Terezín značnou pozornost. Každoroční shromáždění jejich členů se konala týden po oficiálních státních oslavách tohoto jubilea. Předseda Beit Terezín M. Livni v úvodním projevu řekl, že přes všechny problémy a těžkosti i rozdílné názory je jejich právem 50. výročí zrodu státu slavit.

Součástí setkání, kterého se zúčastnili zejména mladší členové, byla konference o dětech a časopisech mladých lidí v terezínském ghettu. Starší přátelé se sešli na jiném místě. Minutou ticha uctili památku zemřelých, pak vyslechli pozdravy hostů, také zástupkyně velvyslanectví České republiky v Izraeli. Poděkovali těm, kteří po letech práce ve vedení Beit Terezín odstoupili, a zvolili nové členy.

O Fondu pro Beit Terezín jsme informovali v minulém čísle časopisu Terezínská iniciativa. Napsali jsme, že sbírka mezi členy, kteří žijí v Izraeli, přinesla fondu

70.000 NIS. Řídící výbor B.T. se na začátku letošního roku obrátil také na členy a přátele v zahraničí, kteří poslali již 11.000 US dolarů.

51 studijních dnů uskutečnili v B.T. v prvním pololetí letošního roku. Šlo například o hudební tvorbu v Terezíně, o diskusi s oficiální státní návštěvou představitelů Švédska, o různá setkání s novináři, učiteli ze Spolkové republiky Německo apod.

Průvodce pro cesty do Terezína připravují v Izraeli ve spolupráci s Ministerstvem výchovy. Průvodce bude seznamovat mladé i dospělé návštěvníky se životem v terezínském ghettu, s jednotlivými místy ve vztahu k válečné situaci i současnosti.

Oficiální delegace Senátu ČR vedená předsedou Petrem Pithartem navštívila 5. června Beit Terezín. Položením kytice květů v Památníku uctili hosté oběti nacismu. Předseda B.T. M. Livni objasnil hostům poslání a cíle B.T.

Diskuse o dětských časopisech v ghettu Terezín a o knize Kamarád z ghetta se uskutečnila v Muzeu Diaspory ve spolupráci s památníkem Jad Vašem 16.3.1998. Úvodní projev přednesla Ruth Bondyová.

Informace o ukončení přestavby bývalých Magdeburských kasáren v Terezíně, které se za pomoci vlády ČR staly místem setkávání. Jsou zde prostory pro výstavy, na půdě, kde se za války konala divadelní představení, je zřízen přednáškový sál, kde se budou opět konat i divadelní představení, je tu rekonstruována ubikace pro ženy aj. Jsou tu také ložnice pro ubytování skupin zejména mládeže.

Nově otevřené synagoze v Plzni věnuje bulletin B.T. informaci o prvním vnese ní Tóry a jejím předčítání. Po pořízení varhan se v synagoze budou konat koncerty.

Erich Kulka, vědecký pracovník a spisovatel, autor mnoha knih o holocaustu, také Továrny na smrt (napsané s Otou Krausem) odkázal svou odbornou knihovnu a další vědecké práce Beit Terezín. Pozůstalí věnovali také knihovny, v nichž byly materiály uloženy. Jedná se o 251 svazků.

Zesnulý Harry Goldberger, jeden ze skupiny Birkenauboys, odkázal svou kopii videofilmu „Ztracené dětství“ Beit Terezín. Jedná se o reportáž z cesty třiceti členů této skupiny do Prahy, Terezína a Osvětimi.

Birkenauboys tvoří dnes sedmdesátiletí, tehdy patnáctiletí chlapci, kterým Mengele při likvidaci rodinného tábora změnil jejich další osud - rozhodl, že nepůjdou do plynu.

50. výročí smrti Jana Masaryka připomíná bulletin B.T. a uvádí zásluhy prezidenta T. G. Masaryka a jeho syna Jana o židovskou problematiku zejména při vzniku Státu Izrael.

z časopisu vybral Jiří Steiner

☆ ☆ ☆

Obracím se na bývalé vězně pracovního tábora v Bystřici u Benešova, kteří by mohli poskytnout bližší informace a svědectví o věznicích a poměrech v táboře. Ozvěte se laskavě na telefonické číslo do Prahy: 02/24 81 11 21.

Jaroslav Kraus

☆ ☆ ☆

Dvě poděkování

Podle daňového přiznání obdržela Terezínská iniciativa v prvním pololetí 1998 od 512 individuálních dárců přes 200.000,- korun.

Z tohoto počtu byli 63 dárci, kteří žijí mimo Českou republiku. Nejvíc zahraničních dárců bylo z USA a SRN.

Na náš korunový účet u Komerční banky došlo od 469 individuálních dárců celkem 107.528,- Kč. Výše jednotlivých darů se pohybovala od 20,- Kč až po 10.000,- korun.

Na valutové účty došlo celkem v přepočtu 109.260,- Kč, a to od 10,- USD a 29,- DEM až po 103,- USD a 930,- DEM.

Kromě těchto individuálních darů obdržela Terezínská iniciativa účelový dar pro Zdravotní fond od Claims Conference a zvláštní dary od německého sdružení p. Thuna a z aukce Pletner z Berlína.

Jen díky všem těmto dárcům může Terezínská iniciativa financovat všechnu svou činnost. Každému z dárců děkuje Terezínská iniciativa za ušlechtilý projev solidarity.

- JK -

☆ ☆ ☆

Velice děkujeme paní **Susane Justman**, člence předsednictva Terezínské iniciativy, která žije v New Yorku, za pomoc při začlenění „dětských členů TI“ do Federation of Jewish Child Survivors of the Holocaust. Bez jejího upozornění a bez její iniciativy bychom ani nevěděli o existenci této organizace. Ještě jednou, díky!

Milena Procházková

☆ ☆ ☆

Jana Vogelová, rozená Hannehrmannová - vdova po Ing. Jiřím Vogelovi - zemřela 8. srpna 1998 v Praze po těžké nemoci.

☆ ☆ ☆

Odešel dobrý člověk

Dne 13. listopadu 1998 zemřel v Klášterci nad Orlicí v pozhnaném věku 95 let po kratší nemoci pan Jaroslav Toman. Byl to vzácný člověk.

Poznal jsem ho za války v Terezíně, kde jsme spolu s dalšími vězni z ghetta vrtali studně, protože přelidněné město nemělo pro tolik lidí dostatek vody. Artézské vrtly tam prováděly české firmy Artesia a Pštros, které do Terezína vyslaly několik vrtmistrů - mezi nimi Jaroslava Tomana. Dva roky jsme pracovali na vrtech za hradbami města a rád vzpomínám na pana Tomana i ostatní vrtmistry, kteří se nám snažili naši situaci všemožně ulehčit. Pomáhali nejen dobrým slovem či zprávami ze světa za ostatním drátem, které se dozvídali z vysílání zahraničního rozhlasu, ale i jídlem, cigaretami, odesláním dopisů a vyřizováním vzkazů. (To poslední bylo zvláště nebezpečné, mistr Hilbert zaplatil za odeslání dopisu životem.) Mně osobně pomohl nejvíc, když se mi při práci na vrtu přetřhlo oko řetězu pod kladkostrojem a náradí i s drátem, vážící několik metrů, sjelo do 40metrového vrtu. Můj mistr, pan Krtek, nebyl tehdy přítomen a jediný, kdo mě mohl zachránit, byl pan Toman, který ihned přišel k vrtu. Sám nemohl náradí vyprostit, protože pracoval u jiné firmy než já, ale radil mi, co mám dělat, a spolu s ostatními spoluvězni se nám za několik hodin podařilo náradí vytáhnout. Vše bylo zachráněno. Během těch dvou let jsme se střídali v práci na čtyřech vrtech u obou firem a u všech vrtmistrů. Všichni nám pomáhali přežít tu těžkou dobu a riskovali životy své i svých rodin.

Jaroslav Toman pomohl za války desítkám vězňů, a když se mu po válce někteří snažili odvděčit, nepřijal žádné dary. Přes padesát let byl s námi ve styku, psal nám krásné dopisy a někteří jsme ho navštěvovali v Klášterci. Letos před oslavou svých 95. narozenin se ještě naposledy podíval do Terezína. Terezínská iniciativa mu vyslovila zvláštní uznání za statečnost. Zaslouží si vděčnou vzpomínku.

Jiří Goldschmid

Let do Prahy od hranic České republiky trvá pouhých 15 minut. To je ovšem zásluhou politiků a tryskových letadel. Kde jsou ty časy, kdy za Velkomoravské říše knížete Svatopluka hranicemi Česka bylo Baltské moře a za krále Přemysla Otakara II. pobřeží Mare Adriatika. Židovský kupec Ibrahim Ibn Jakub v roce 965 měl dostatek času na cestě do Prahy uvažovat o tom, jak země česká „oplývá bohatou stravou, vínem, kožešinami, penězi a pracovitými otroky.“

O tom domácím českém jídle a hospodské stravě později. Včetně srovnání, zda současné stolníčení v restauraci U sloupu v Praze 3, Lucemburská 11, je či není „au pair“ s kuchařskými předpisy v „Popisu masových jídel pro dcery Čech a Moravy, sepsané Magdalénou Dobromilou Rettigovou léta Páně 1826“. Aby hosté U sloupu neomdleli hladem, než je jim přinesena polévka a řada předkrmů, mají na stole nejen košík housek, chlebě, rohlíků a preclíků, také dalačnicků, ale především velkou mísu vepřového sádla se škvarky. Dobrou chuť popřeje číšnice.

Na otázku: „Jaká byla cesta z Austrálie?“ odpovídám: „Příšerně dlouhá i únavná“ a vysvětluji: „My (co) cizinou jsme bloudili během dlouhých roků“, jak to píše Bohuš a Julie v Dvořákově Jakobínu, jsme byli nyní v září 1998 donuceni prodat se na Ruzyňské letiště mraky, bouří, mlhou a výpary kouře z nejaderných elektráren a fabrik. Radím proto přátelům, že je výhodnější přilétati a odlétati po poledni, neboť podzimní slunko proráží teprve k dvanácté hodině.

Pro skoro pětasedmdesátiletého vlastence, který prožil většinu života v cizině, je ta skutečnost, že je možno za pouhých deset let se navrátit s generací čtyřicetiletého totáče k rozumnějšímu hospodářskému a kulturnímu systému života, velice uspokojivé poznání. Pro znalce dějin to ovšem není překvapením. Vždyť my u nás v Čechách máme mnohaletou praxi, alespoň šestisetletou, v konfiskaci, návratu a rozdělování majetků. Za válek husitských, po Bílé hoře v období habsburských panovníků, za první republiky, za protektorátu a především po druhé světové válce. Dokonce i ten současný systém finančních náhrad, když není možnost té „in species“ restituce, je v zásadě stejný, nebo alespoň velice podobný dluhopisům daným Albrechtu z Valdštejna za služby císaři Ferdinandu II. Tyto cenné papíry tehdy financovaly mimo jiné i ten jeho nádherný palác na Malé Straně, kde poslouchání koncertu v logii a zahradě je nezapomenutelným prožitkem, pokud ovšem neprší.

Pro přesnost třeba poznamenat, že podle Josefa Pekaře „Dějiny československých“ (str. 110) „...majetek protestantské šlechty (po Bílé hoře) byl zkonfiskován a dán, nebo levně prodán, katolickým loyalistům...“, tedy asi tři čtvrtiny království, ovšem s výjimkou pozemků církve, vlády a katolických aristokratů. Některé statky, pozemky a domy byly později navráceny. Podotýkám, že za jiné historické periody statek Chlumec, patřící soukromě arcivévodovi Ferdinandu z Konopiště, jak ho nazývala paní Müllerová z Haškova Švejka, byl zabaven státem, což někteří angličtí spisovatelé a právníci nepovažují za spravedlivé, ale naopak za legálně pochybné.

Pouze pro zajímavost a úplnost uvádím, že lidovláda po ro-

ce 1945 zdědila „po Němcích“ přibližně 28% půdy v Čechách a na Moravě v rozměru 2,400.000 hektarů. Také 2.114 podniků - banky, doly, pojišťovací společnosti, různý chemický, železářský, transportní a jiný průmysl a většinu „větších podniků“, včetně výroby gramofonových desek! Předpoklad kolektivní viny se zřejmě občas těší značné národní a lidové popularitě. A je tu také „dědictví“ po židech, kolaborantech a vykořisťovateli! Podle M. Buchvaldka, Dějiny Československa v datech, Praha, Svoboda 1968, str. 363, a K. Kapla-

na, Československo v letech 1945-1948, Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1991, str. 22, 75% průmyslu tehdy změnilo majitele. Je si lid vědom těchto dat?

Pražské potpourri A.D. 965 - 1998

Rozený Pražák z Austrálie se nevyhne politickým a ekonomickým rozhovorům. Zatímco pražští návštěvníci v Sydney odpovídají vždy kladně na to, jak se jim líbí přístav s Harbour Bridge a Opera House či Canberra a slunné počasí - mne se kamarádi ptají: „Ty jsi tu přece vyrostl za Masaryka a navštívil nás už třikrát po demisi soudruhů. Tak nám řekni, změnilo se to všechno, hlavně za těch posledních deset let, k lepšímu?“ Ano, odpovídám pravdivě. Cožpak nejste šťastní, že doby cenzury knih, umění a kultury, například ty indexy pátera jezuitského Antonína Koniáše (1691-1760) už dnes neplatí? Že ty konfiskace a zákazy knih a novin před a za první světové války se už nekonají? Ani ta trocha omezení za první republiky už není, ani ty čistky a zabavování a ničení za protektorátu... a ty hrůzy kontrol a zákazů, špehování a udávání za komunistů.

Připomínám kamarádům řadu dalších důkazů historického zlepšení celkové situace v matičce Praze. Za mládí jsem se občas přejedl, přecpal pražskými uzeninami a výrobky, jako jsou párky, vuřty, debrecínky, mastným od šunky, krkovičkou, bůčkem, špekáčky, sekanou, jitricemi, tlačenkou, jelity a husí krví. Otecko mi občas přivezl pravé hanácké klobásy od Popelky, uzenáře v Olomouci, nebo dokonce z Prostějova - ty začerněné při uzení dýmem a sazemi. Jezdával tehdy několi-krát do roka za svou starou matkou, která žila na Moravě. Dnes však je možno koupit ty jedinečné moravské klobásy v Praze, včetně těch ve světě slavných Kosteleckých Velkých Párků. Není to tedy opravdu úžasný a měřitelný pokrok? Očividně Praga Caput Regni.

Dodávám, že si snad všichni pamatujeme, jak jsme v dětství chodili na plnožitný chléb, hrubou a jemnou mouku, housky a žemle do krámů Odkolkovy pekárny. A srovnajte prosím to zboží s výběrem v Odkolkových obchodech dnes: světově jedinečný výběr různých chlebů, housek, pečiva, buchet, koláčků, obložených chlebičků, cukrářských výrobků a mnoha jiných dobrot. A k těm pochoutkám možno obdržet při posezení kávu, čaj, kakao, kyselku a dokonce i alkoholické nápoje!

Moji rozumní přátelé mi dávají za pravdu. Uznávají, že se mají celkem dobře. Především se ale kamarádi radují z toho, že když někdo zaklepe na dveře bytu, už to není žádný Bretschneider ani pán od gestapa nebo soudruh z SNB, ale jenom soudka, které došlo máslo nebo šlehačka. Přesvědčuji své přáte-

le a přítelkyně z minulosti, jak to bylo od lidu velice chytré, že rozeznal zásadní rozdíl mezi národní tradicí bojovníka Jana Sladkého Koziny z Jiráskových Psohlavců a činy hrdinného Jánošíka, takže odtržení Slovenska bylo klidně uznáno.

Někteří z dnešních filosofů a populárních psychologů tvrdí, že každá generace lidstva má z něčeho strach. Řada motivačních teorií uznává, že „strach z něčeho“ je pravděpodobně základem lidské průbojnosti. Za starých dob se lid bál moru, židů zas pogromů a obyvatelé Kampy povodní. Za Josefa II. Češi měli strach ze ztráty jazyka, viz dictum Karla Havlíčka Borovského, založené na smutném osudu mučedníka svatého Jana Nepomuckého. Buditelé se báli Braniborů, jak to dosvědčuje první Smetanova opera Braniboři v Čechách. Alphons Maria Mucha zobrazuje nebezpečí hrozící vlasti z východního a severního směru v obraze pod titulem „Mezi knutou Turků a mečem Gothů“. Naštěstí, jak je známo, Kublaj-chán byl poražen Čechy a Moravany v bitvě poblíž Hostýna. A Němci a cizinci byli vypovězeni po roku 1945 a tak je po xenofóbním strachu.

Jaká nebezpečí tedy hrozí dnes? Z čeho mají strach dnešní obyvatelé, především Pražané? Patrně ani z návratu komunistů, ani z další devalvace české koruny oproti marce a dolaru. Ale trochu se bojí, že za jejich nepřítomnosti - když cestují, pracují a bydlí v Praze - jim vykradou chatu, nebo alespoň zloději očesají jablka a hrušky z jejich víkendové zahrady. Ani nedostatek nových bytů jim zvláště nevádí, ačkoliv novostaveb je málo. Ale ten hlavní generační strach je z přílivu lidstva z Východu: Ruska, Moldavska, Ukrajiny, Bulharska a jiných zemí, kde obyvatelé dnes trpí hospodářskými těžkostmi a různým pronásledováním. Tedy riziko se přesunulo v roce 1980 ze západu na východ. Tak se věci a časy mění. Drang von Osten?

Problematika času vede rovnou k modernistickému sochařskému výtvaru, tomu gigantickému metronomu na Letné. Rozhodně by se ta instalace líbila Toyen (Marii Čermínové) a většině umělců i kritiků předválečné avantgardy. Na Letenské pláni, na místě a podkladu, kde trčel pomník generalissima Stalina, je dnes to mohutné kyvadlo. Pravidlo, že „tempus fugis“ je připomínáno také proměnou jiných oslavných soch a monumentů v Praze i názvů ulic, náměstí, nábřeží, nádraží a mostů. Například ulice či třída Černokostelecká, později Jungmannova, pak Fochova, potom Schweřinova a Stalinova - je dnes Vinohradská.

Někde je přejmenování plné čtveráčkových triků: za židovskou synagogou, dnes prázdnou budovou v Libni, bydlí v ulici Rosenbergových syn mého kamaráda Ládi. Předpokládal jsem, že ten název je po nějakých šlechticích z Rožmberka nebo snad po majiteli vetešnického stánku u synagogy Na Palmovce, panu Jakubu Mojžíšovi Rosenbergovi. Nedávno však byla tato ulice přejmenována na Světovou. Není mi známo, zda pan Svět byl budovatelem, umělcem, politikem nebo jinak zasloužilým občanem. Možná, že název je po světě ve smyslu universa nebo universalita. Avšak ti Rosenbergovi byli, jak jsem se zrovna dozvěděl, oni dva popravení, velezrádci americko-hebrejští atomoví špióni. A na tom trhu Na Palmovce dnes mají stánky Korejci, Vietnamci, Thajci a Číňané namísto pana Jakuba Mojžíše Rosenberga, rodáka z Libně. Dočetl jsem se také, že řada českých spisovatelů včetně Mi-

lana Kundery v Knize smíchu a zapomnění, popisuje dočasnost jmen pražských ulic, nábřeží, domů i divadel a analyzuje dějiny změn soch, pomníků a památníků.

Pomník vždy vítězného polního maršálka Václava Radeckého - to byl ten pán, co dal brambory vojákům a maso sežral sám - už nestojí na Malostranském náměstí. Mariánský sloup na Staroměstském také zmizel. Stejný osud postihl sochu plukovníka Švece, legionáře v Rusku za první světové války, který se raději zastřelil, než by svolil ke spojení českých legií s bolševiky. Pomník mu byl postaven za Masarykovy republiky, schován za protektorátu, znovu postaven před kasárnami Na Pohořelci v roce 1945 a potichu navždy stržen za totalitu. Málokterý Pražan si je vědom, že Švecův pomník byl navržen a odlit jeho vnukem Otakarem Švecem. Sochař Švec později vytvořil onen Stalinův pomník na Letné ve spolupráci s architektky Jiřím a Vlastou Štursovými. Jiří byl ovšem synem Jana Štursy, pomocníkem J. V. Myslbeka, tvůrce pomníku sv. Václava na Václavském náměstí. Pomníky zřejmě občas mizejí, ale umělecké nadání může být rozhodně dědičné. Který Pražan si uvědomuje, že po zničení Stalinova pomníku v roce 1962 stál na základech té tzv. „fronty na maso“ desetimetrový vodou naplněný balón, znázorňující amerického zpěváka Michaela Jacksona? A dnes tam fuká gigantické kyvadlo metronomu, takže Pražané si připomínají stále jednosměrnost času v existenci každé té generace lidské.

Přestože časy míjejí, socha Jana Žižky z Trocnova od Bohumila Kafky je prý dosud největší sochou koně s jezdcem v sedle. Výška nad Vítkovem od kopyt koně po hlavu jezdce je 18,6 metru a socha váží 16,5 metrických centů. Nový byl pro mne fakt, že neogotická věžová stavba na Smetanově, dříve Masarykově nábřeží, mezi Klementinem a Národním divadlem, kdysi obsahovala sochu císaře Františka I. Zmizela patrně před mým narozením, jelikož si na ni nepamatuji a pomník dodnes zeje prázdnotou. Doporučuji vložit do toho monumentu sochu Josefa Švejka, jedoucího na vozíku strkaném paní Müllerovou. On si to ten pikareskní národní hrdina rozhodně zaslouží. Názory k tomuto námětu sdělte laskavě redakci Československých listů v Sydney. Děkuji.

Nelíbí se mi rozdílné ceny pro domácí a návštěvníky z ciziny. Proč lezci na Petřínskou rozhlednu platí 80 Kč, když hovoří česky, ale 120 Kč ti, kdo mluví jiným jazykem? Ty stovky schodů jsou přece stejné výšky, ať po nich stoupá Jovi nebo Bovi. O řadě podobných nepěkností psal - a daleko lépe - dokonce Ivan Klíma, předseda PEN klubu, k jeho článku netřeba dodat nic.

A o čem jsme se nedohodli s přáteli z mládí, kteří věřili v Dykův verš „Opustíš-li mne nezahynu, opustíš-li mne zahyneš“? Zřejmě nezahynula většina těch, co odešli, ovšem ani ti, kteří zůstali ve vlasti. Proto snad někteří místní kamarádi neuznávají volební právo exulantů, ex-patriotů. Považují jejich stanovisko za malichernost a celkem nechutnou populistickou prostonárodní hanbu!

Asi se to časem všechno srovná. Třeba jenom klidu a hlubokého dechu. Kollár tvrdil, že „i malý čin je víc než pouhé snění“.

Tedy čau, čau, jak se dnes zdraví a loučí pražská mládež.

Petr Engelmann

Dear friends,

we are sending you hereby a kind of Digest from the two issues of „Terezínská iniciativa“. This is an attempt to familiarize with the content of this periodical those who share the fate of the Terezín prisoners, or have familiar and emotional ties with them, and at the same time cannot read Czech. We should appreciate a lot if you could react somehow, telling us if that makes any sense, if the form is appropriate, and what to do in a better way. Also we should welcome if you send as any notice about news and events concerning Terezín in the widest sense, which we could publish in our paper.

The Congress of the Terezín Initiative 1997

The accumulating years do not diminish our determination to meet, to help in all possible ways in the effort to fulfill its ambitious aims as well as implement common interests. This was shown again and very convincingly on the Congress of the Terezín Initiative, held on November 11, 1997, in the National House in Prague, Vinohrady. 261 of our members from the whole country, among them members of the 2nd generation, as well as guests - family members, representatives of the Terezín Memorial and people from abroad, took part. ...

The Congress approved unanimously changes in the statutes of the Terezín Initiative, which now make it possible to accept as members all Jewish citizens of this country who were imprisoned on the basis of racial persecution, irrespective of whether they were also in the Terezín Ghetto. ...

Resolution of the Congress of the Terezín Initiative

The Congress approves the Report of the Committee of the TI about the activities and future tasks of the TI and requires the newly elected Committee to implement them in cooperation with the Terezín Foundation, the Terezín Memorial, the Federation of Jewish Communities, the Czech Union of Freedom Fighters and the Union of the Liberated Political Prisoners and their Families.

The Congress expresses alarm at the expressions of anti-Semitism and racism in our country as well as in various parts of Europe. We have seen these phenomena already years ago and also at that time, there were only isolated excesses, which however ended in the extermination of six millions of Jews, among them eighty thousand Czech Jews. The racism of today in our country is directed against the ethnic Roma, includes however also other ethnic and racial groups. We consider this unaccep-

table for this country and its democratic traditions. We call on the Government of the Czech Republic and on all decent people in time to take steps against any expression of racism.

The members of the TI who have survived the Holocaust feel vexed at the delays from German side around the compensation of the victims of Nazi persecution. Our disappointment is the greater as the Czech Jews have lost most of their family and the compensation is to them an expression of apology and satisfaction. We consider the stance of the German side as discriminatory also in view of the fact that compensation has been awarded already to the other victims of Nazi rule almost everywhere in the world. The Congress of the TI insists on speedy and dignified individual compensation by the Federal Republic of Germany. ...

The Congress of the TI accepts the presented changes in the Statutes.

The Congress charges the Committee in the coming period to deal specifically with the social needs of the members, based on the result of the research done, from which it follows that a majority of the members is over 70 years old and 44% is interested in a place in a home during the coming 5 years.

The Congress asks the Committee to act intensively towards the completion of the construction of the Ghetto Museum as well as towards the aim that the town of Terezín, a symbol of the Nazi horror and the largest concentration camp on the territory of the Czech Republic, becomes a dignified memorial and for the Czech public, a source of knowledge about the past and a warning for the future.

The Congress considers it necessary that the Czech-German Fund for the Future contributes substantially to the fulfillment of the basic aim of the TI, the mission of the Terezín Memorial and the preservation of the memorable places that remind of the suffering of the victims of the Nazi persecution in this country. ...

Prague, November 11, 1997

Terezín after the year 2000 – a protected memorial and a modern town

Under this heading, an international Conference took place on November 18 to 20 in Terezín, with the double aim: to instigate the interest of the responsible official places, as well as the local and foreign public, for the solution of the problem of the future fate of the town on the brink of the new century, and to find ways to reconcile the requirements named in the title of the Conference. ...

Three women

Ottla David-Kafka (1892-1943) was the youngest and closest sister of Franz Kafka, the only family member not separated from the writer by the precipice of internal strife and uncertainty. ... Ottla is silently present in the background of Kafkas work which has so many interpreters. We however, who have survived the Holocaust, can hardly perceive that work other than as a premonition of the tragedy of the forties, to which also Kafkas sisters fell victims: Ottla in Auschwitz, Elli and Valli in the Lodz Ghetto. ... On August 24, 1943, in the Terezín Ghetto, the order was issued forbidding to leave the buildings. In a heavy rain, suddenly the specter of a procession of over 1200 children { } appeared who had been brought from Bialystok. ... For the Bialystok children in their closed off wooden barracks outside the walls of the Ghetto, 53 physicians and nurses were detached, among them Ottla David-Kafka. ... Six weeks later, the 1196 Bialystok children with their 53 doctors and nurses, hence also with Ottla, left with a transport purportedly „to the West“, in reality however into the Auschwitz gas chambers, arriving there on October 7, 1943.

This year, 100 years elapse from the birth of Friedl Dicker-Brandeis (1898-1944). Numerous papers have been published documenting the creative profile of that Austrian painter and at the same time prominent personality of applied art and industrial design, as well as teacher. ... Friedl worked in the Ghetto as educator in L 410 where girls aged 9 to 16 lived, occasionally also in the boys' home L 417. She was responsible for art education, which through her was to become one of the most extraordinary stories of the Terezín children. ... Friedl Dicker-Brandeis was deported to Auschwitz on October 6, 1944, and murdered there.

Luisa (Lola) Fischerová (1905-1944) was the Secretary of the Czechoslovak Red Cross and a close collaborator of its first President, dr. Alice G. Masaryková. ... On July 2, 1942, Luisa Fischerová was deported to Terezín, together with her parents. She immediately started work as head of social work in the boys' home L 417, in the building of the former primary school. ... In February 1943, the so called „Ghettogericht“ entrusted Luisa Fischerová with the guardianship of the children without parents - on June 20, 1943, there were 53 of them in L 417. Luisa in particular had to take care of the youngest orphan boys, for whom she was seeking, and actually managed to find, „surrogate“ parents. ... On October 16, 1944, she and her parents were deported to Auschwitz, where they were murdered.

Richard Glazar dead

The last Terezín prisoner who survived Treblinka, Richard Glazar, died in the second half of December last year ... In his lectures, held in Germany, Austria, Switzerland, and other countries, thousands of listeners took part. His last paper published before his death, devoted to the role of the Czech Jews in the Treblinka uprising, is published in „Terezínske studie a dokumenty 1997“.

How many are we really?

However time is not working in our favor, and our age is not diminishing, the number of members of the Terezín Initiative grows. This is because the TI has opened its embrace also to the Jewish prisoners of other concentration camps and prison establishments outside the Terezín Ghetto. At present, we have about 810 living members-prisoners in the Czech Republic, 330 abroad, over 80 colleges from Slovakia, and over 30 „youngsters“ - members of the second and third generations. We now work on a new computer based data base of our members. We ask for your cooperation, and not only for this reason. If with you, or in your immediate vicinity, any change happens (in the name, the address, etc.), please let us know, in writing, by telephone, or by personal communication, to the Secretariat of the TI, Mrs. Milena Procházková, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, phone (+2)24811121.

Half Time

Semi-annual contemplation, or: Loo-

king for people to do work Oldřich Stránský, Chairman of the TI

In May, six months elapsed from the Congress of the TI where I was elected President. Six months are long enough to get acquainted more intimately with the activities of the Terezín Initiative and to recognize the sections of our association which work well and those were our activities have to improve. ... At Half Time however I wish also to express my views about how to continue. We have to search for further willing and industrious members who would come by themselves with interesting ideas and impulses. I am very unhappy that many things do not function properly. It is a pity, for instance, that neither the Educational nor the International Commissions are consistently interested in Czech-German relations, although exactly this is one of the crucial themes of our work. This is not only a matter for historians. If we do not want to repeat the mistakes of the past, there is no other way than join united Europe. We cannot have needless fears of united Europe. It is a reality that we are going to live, without boundaries, next to united Germany, and hence have to get to know the present Germans as close as possible. Our International Committee should in a better way mediate this knowledge. Educational activities are useful not only with respect to the young. Among us there are still not a few of those whose thinking has stopped at the time fifty years ago. These are impulses for thought for all of us. ...

When did it happen?

Every March 8th we remember that on that day in 1944, in the gas chambers of Birkenau, 3792 prisoners were murdered who in September 1943 were deported from Terezín to this extermination camp and for six months imprisoned in the so called Family Camp. ... Now we have an extraordinarily important testimony of one of the prisoners of the Sonderkommando who were deployed directly in the running of the Birkenau crematoriums and gas chambers. Salman Gradowski was an eye witness in those days in March 1944, wrote down everything, and buried his report in the territory of the crematorium. Gradowski was one of the leaders of the October uprisings and was killed in action. His report however was found and published in Israel. Recently, Kateřina Čapková translated the text from Yiddish. ... According to Gradowski, the preparations were completed on Monday March 6, at noon however the Sonderkommando was sent to the barracks to rest. Only next day, the

prisoners destined for murdering were moved from the Family camp to the adjoining Quarantine camp. On Wednesday March 8, 1944, the terrible things happened „in the heart of hell“, as described by Gradowski. ... On March 8, exactly to the day six months had elapsed since the transports D1 and Dm, which had left Terezín on March 6, arrived in Auschwitz.

Fifty-three years later

On May 8 this year, 53 years elapsed since our death march from Schwarzheide to Terezín ended. In the night from May 7th to 8th, 1945, on the road between Litoměřice and Terezín, the SS went in the direction to Litoměřice, and we entered Terezín. „Enter“ is pure euphemism; we rather from our last strength got there and dragged along our comrades who were in an even worse state.

The association of the former Schwarzheide prisoners, with the help of our friends from the association „Spurensucher“, on the day of the 53rd anniversary of the end of the march, on May 8th, 1998, organized a bus tour, by a bus ordered by the Prague Jewish Community, along a part of our original trace. ...

Margita Kárná dead

On Thursday April 30, in the Strašnice crematorium, we parted with somebody close to us - Margita Kárná. ... The „Terezín Studies and Documents“, the Terezín Memorial Book - these are her work in which she took part together with many others, in the Terezín Memorial Book even in the highest degree. Through her work, we shall meet her on a daily basis and she will stay with us forever.

Preparation of Part Three of the Terezín Memorial Book

These weeks, the first version of the third part of the Terezín Memorial Book is being completed, devoted to the fate of the 42 thousand prisoners deported to Terezín from the territory of what then was Germany. These deportation transports were dispatched from 19 towns, of which four are no longer within Germany (Wrocław, Opole, Gdansk, Kaliningrad). ... The book will consist of 19 chapters. The longest will be the file of the over 15 thousand Jews who arrived in Terezín from Berlin by 123 transports. The shortest will be the chapter on Gdansk, containing only 117 persons. ...

Sněm

Terezínské iniciativy

se sejde ve středu 31. března 1999

v Národním domě na Vinohradech.

Zahájení bude

v 9.00 hodin.

Institut Terezínské iniciativy nabízí všem zájemcům ke koupi tyto publikace ze své vydavatelské činnosti:

Terezínská pamětní kniha I., II.	(cena obou dílů 600,- Kč)
Terezín Memorial Book	(100,- Kč)
Deník Otty Wolfa 1942-1945	(100,- Kč)
Terezínské studie a dokumenty 1995	(150,- Kč, pro členy TI 120,- Kč)
Terezínské studie a dokumenty 1996	(150,- Kč, pro členy TI 120,- Kč)
Terezínské studie a dokumenty 1997	(150,- Kč, pro členy TI 120,- Kč)
Terezínské studie a dokumenty 1998	(190,- Kč, pro členy TI 140,- Kč)
Terezínský rodinný tábor v Osvětimi-Birkenau	(50,- Kč)

Knihy je možno zakoupit osobně nebo objednat na adrese Institut Terezínské iniciativy, Dlouhá 37, 110 00 Praha 1. Při zaslání poštou se k ceně účtuje balné a poštovné.

**Terezínská
iniciativa**

Vydává Terezínská iniciativa, Haštalská 20, Praha 1.

Redakční rada: Miroslav Kárný, Jiří Kotouč, Jaroslav Kraus, Anna Lorencová, Jiří Steiner, Michal Stránský (předseda).

Číslo 14 vyšlo v prosinci 1998. Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím pošt Praha, čj. NP 1228/1993, dne 29. 6. 1993.